

**Poyta ki maji ki
Jan
ndangi
Ta ki do Poyta'ti ki maji ki
Jan ndangi**

Poyta ki maji ki Jan ndangi toji Jeju toki in Ta lə Luwə ki to biti ki non'ti. Ta kakin «təl de ki isi dann'je'ti» (1.14). Jeju te ki do togi lə'ne, ki tobar lə'ne ki in'n Luwə ki gorow lə nya'gi ki dum ra ki in ra'de ki bari'de nyakoji'gi ningə ndo nya do'ti ar njay to (2-12). Go'ti Jeju elta ki doboy'ti njendo'gi lə'ne (13-17) do kuwə'ti ki de'gi a uwəi'ə, dəji'ə ta, bəri'ə kagidəsi'ti ningə a te lo koy'ti (18-20). Elita nya'gi kin pəti be kadi to uni me'se adi toki Jeju in De ki Luwə mbət'ə, in Ngonn Luwə; ningə re uni me'se adi'ə ə, a ingəi kaji ki takul'ə (20.31).

Makitu Poyta ki maji ki Jan ndangi to dangi ki ndəgə'gi, be ə Jan elta ɔsi'n kagi do kulə'gi'ti ki Jeju ra'de Jurden ki Galile. Jan un nya'gi ki ji gəri'de maji toki mann, mapa, nje ngəm bati'gi ki nyakul'gi li'ə, nju ki kanda'gi, kadi ɔr ginn rəta'gi kigo ndil'ti.

Kon ta'gi ki me'ti: Kandi me ta'ti 1.1-18. Jan Batisi ki njendo'gi lə Jeju ki dokeke 1.19-51. Kulə'gi ki Jeju ra'de taga takum de'gi'ti 2-12. Ta'gi ki Jeju el njendo'gi lə'ne taa inyə'n'de 13-17. Kon ki koy lə Jeju 18-19. Kində taa lo koy'ti ki te ki Jeju te bus toji rə'ne adi oyi'ə 20-21.

Jeju in ta ki in rɔ Luwə'ti

¹ Lotumginn nya'gi'ti pəti, de ki in ta in non nga,
De ki in ta in nan'ti ki Luwə,
De ki in ta in Luwə.

² Lotumginn nya'ti, de ki in ta in nan'ti ki Luwə.

³ In ə Luwə un'ə ra'n nya'gi pəti.

Nya ki Luwə ra'a ki kanj'a in goto*.

⁴ De ki in ta kakin ə in nje kadi de'gi sii ki dɔ'de
taa.

Ningə kisikidɔtaa ki in rɔ'a'ti kin ə in kunji dɔ
de'gi'ti ki dɔnangi'ti ne.

⁵ Kunji unji dɔ lo ki diw'ti,

nan lo ki diw uwə kunji kakin ki rɔ'ne'ti el.

⁶ Luwə ulə de kare ki tɔ'a nan Jan ad'a re.

⁷ Re to nje mannaji kadi mannaji lə kunji,
Kadi de'gi pəti uni me'de adi kunji ki takul'ə.

⁸ Jan in kunji el, nan in nje mannaji lə kunji.

⁹ De ki in ta kin in ə in kunji ki rɔta'ti.

Kunji ki rɔta'ti ki re dɔnangi'ti ne,

unji dɔ de'gi'ti pəti.

¹⁰ De ki in ta in dɔnangi'ti ne.

Ningə in ə Luwə un'ə ində'n de'gi ki dɔnangi'ti
ne,

nan de'gi ki dɔnangi'ti ne gəri'ə el.

¹¹ De ki in ta kin re dann de'gi'ti li'ə,

nan de'gi li'ə uwəi'ə ki rɔ'de'ti el.

¹² Nga ningə, nje ki uwəi'ə ki rɔ'de'ti,

Adi in nje ki uni me'de adi'ə, adi'de tɔgi kadi təli
ngann'gi lə Luwə.

¹³ Təli ngann'gi lə Luwə, kigo koji'ti ki mosi toki
de'gi isi oji nan kin el num,

---

* **1:3** 1.3 Lo tum ginn nya'gi 1.3; Pa'gi 33.6, 9

Kigo ndigi'ti læ de el num, nan in Luwə inbe ə ra
adi təli ngann'a'gi.

14 De ki in ta, təl darə de ki rəta'ti,
Uwə lo kisi dann'je'ti.

Memaji, ki nya ki rəta'ti rosi me'ə.

J'in j'oo təji li'ə. In təji ki Ngonn ki kar'ne ba
ingə ki rə Baw'ne'ti.

15 Jan un ndu'ne ki taa, mannaji li'ə ene:

«In ə in de ki m'elta li'ə kete m'ene:

“De ki a re go'm'ti, in kibo də'm'ti,

Tadə in isi ki də'ne taa kete non'm'ti.”

16 «J'ingi pəti, j'ingəi nya maji ki in rə'a'ti, kigo
memaji'ti li'ə.

Adi'je majikur ki əsi go nan go nan.

17 Luwə adi'je ndukun ki gorow læ Moji†,

Nan memaji ki nya ki rəta'ti rei ki gorow læ Jeju
Kirisiti.

18 De ki oo Luwə goto, nan Ngonn ki kar'ne ba,
Ki in Luwə ə isi kadi Baw'ne'ti, ə ra adi ji gər'ə.»

Ta ki Jan Batisi el də rə'ne'ti

(Mat 3.1-12; Mrk 1.2-8; Luk 3.15-17)

19 Loki *Juwipi'gi ki Jerujalem'ti uləi
njekujənyamosi kadikare'gi ki nje'gi ki ginn
koji'ti læ *Lebi ki rə Jan'ti dəji'ə ene: «In nan
wa?» 20 Ningə, Jan el'de taga wangi, um yəti ta el
ene: «M'in Kirisiti ki in *De ki Luwə mbət'ə el.»

21 Nje ki uləi'de kakin təli dəji'de eyina: «Nga in
nan dana wa? In njekeltakita Luwə'ti Eli wa?»
Ə Jan ilə'de'ti ene: «Jagi, m'in Eli el.» Təli dəji'ə
bəy eyina: «In *Njekeltakita Luwə'ti ki j'isi ji
nginə wa?» Jan ene: «Jagi, m'in Njekeltakita

† 1:17 1.17 Tekitaga 31.18, 34.28

Luwə'ti el‡.» ²² Lo kin'ti non, eli'ə eyina: «Nga in nan dana inbe ə el'je adi j'oo, tado maji kadi j'a ji təl ki ta madi kadi j'aw'n ki rə nje'gi'ti ki uləi'je. Ta ri ə el do rə'i'ti inbe wa?» ²³ Non be nga a Jan ilə'de'ti ene:

«M'in ə m'in de ki ndu'ə bar diləlo'ti ene:
“Rai gorow lə Burəbe adi ra njururuŠ!”

Toki njekeltakita Luwə'ti Ejay el'n.»

²⁴ Nje ki uləi'de kakin in *Parisi'gi. ²⁵ Ə təli dəji Jan Batisi bay eyina: «A kin ə re in Kirisiti ki in De ki Luwə mbət'ə el num, in Eli el num, taa in Njekeltakita Luwə'ti ki j'isi ji nginə kin el num to ə, ra bann ə isi ra de'gi batəm wa?» ²⁶ Ə Jan el'de ene: «M'in m'ra de'gi batəm me mann'ti, nan de madi in mbunə'se'ti non ki in gəri'ə el. ²⁷ In a re go'm'ti, nan kulə sa ki nja'a'ti kaa m'asi kadi m'tuti el.» ²⁸ Nya'gi kin pəti rai nya Betani'ti, dow ba Jurden'ti, ki Jan ra de'gi batəm'ti.

Ta ki Jan Batisi el do Jeju'ti

²⁹ Lo ti do'ti, Jan oo Jeju ki isi re ki rə'a'ti ningə el ene: «Oyi *Ngonn bati lə Luwə ki nje kər majel lə de'gi ki donangi'ti ne kə. ³⁰ In ə in de ki m'elta li'ə kete m'ene: “De ki re go'm'ti, in kibo do'm'ti, tado in isi ki do'ne taa kete non'm'ti.” ³¹ M'in ki do'm m'gər'ə kete el, nan m're m'ra de'gi batəm me mann'ti kadi m'adi Isirayel'gi gəri'ə'n'ə.» ³² Jan mannaji ene: «M'oo Ndil Luwə in taa, risi to dər dum be re isi do'a'ti. ³³ M'in m'gər'ə el, nan Luwə ki ulə'm adi m're m'ra de'gi batəm me mann'ti ə el'm ene: “De ki a oyi Ndil in taa

---

‡ 1:21 1.21 Mal 3.23; Ndukun ki nja joo 18.15, 18 § 1:23 1.23 Eja. 40.3

risi re isi dɔ'a'ti kin ə, a ra de'gi batəm me Ndil Luwə'ti." ³⁴ Ningə m'in, m'oo nya kin ki kum, adi m'mannaj'a toki de kin in Ngonn læ Luwə.» ³⁵ Lo ti go'ti, Jan təl re low'ə'ti kakin bay, in ki njendo'gi lə'ne joo. ³⁶ Be ə, loki Jeju isi dər, adi kum'ə in ki dɔ'a'ti oo'ə'n'ə, ningə el ene: «Oyi Ngonn bati læ Luwə.» ³⁷ Loki njendo'gi læ Jan oyi dɔ ta kin ningə, uni go Jeju. ³⁸ Loki Jeju ilə rəti ningə, oo'de kadi isi uni go'ə, ə dəji'de ene: «In ri ə isi sangi wa?» Ə ingi iləi'ə'ti eyina: «Rabi, lo ki si'ti in ra be wa?» («Rabi» kər me'ə nan: Njendo de'gi) ³⁹ Jeju el'de ene: «Rei, ə oyi.» Be ə, awi, oyi lo ki Jeju si'ti. Ningə sii, toli ta ndɔ lə'de rɔ'a'ti non. Dɔkadi, in kadi ki sɔ ki losɔl'ɔ. ⁴⁰ Andire ki ngonnkon Simon Piyər in de kare dann de'gi'ti ki joo ki oyi ta ta Jan'ti ə uni go Jeju. ⁴¹ De ki dɔkete ki Andire ingə, in ngonnkon'a Simon. Ə el'ə ene: «J'ingə Mesi.» («Mesi» kər me'ə nan «Kirisiti, De ki Luwə mbət'ə.») ⁴² Ningə, aw ki Simon rɔ Jeju'ti. Ə Jeju gon'a ba ningə el'ə ene: «In Simon, ki ngonn læ Jonasi. A bari'nu Sepasi», («Sepasi», kər me'ə nan «mbal».)

Pilipi in ki Nataniyel

⁴³ Lo ti go'ti, Jeju un ndu'ne kadi n'aw donangi Galile'ti. Dɔ row'ti, ingə Pilipi, ningə el'ə ene: «Un go'm.» ⁴⁴ Pilipi in de ki Betisayda'ti, ki in be læ Andire in ki Piyər. ⁴⁵ Go'ti, Pilipi aw ingə Nataniyel, ningə el'ə ene: «J'ingə de ki *Moji elta li'ə me ndukun'ti, taa de'gi ki njekeltakita Luwə'ti kaa elita li'ə tɔ kakin. In Jeju ki ngonn læ Jisepi ki Najareti'ti.» ⁴⁶ Ə Nataniyel el'ə ene:

«Ngonn be ki Najareti kam nya ki maji a te'ti to wa?» Æ Pilipi el'æ ene: «Re oo.» ⁴⁷ Loki Jeju oo Nataniyel isi re ki ro'a'ti, elta do'a'ti ene: «Oyi *Isirayel ki ro'ta'ti, ki de asi kingø nya ki kødikumnan ro'a'ti el.» ⁴⁸ Lo kin'ti non, Nataniyel døji Jeju ene: «In ra bann æ gøri'm wa?» Æ Jeju el'æ ene: «Kete taa kadi Pilipi ðar'i, loki isi ginn kagi mbaykote'ti kin m'oo'i.» ⁴⁹ Nga a Nataniyel el Jeju ene: «Njendo de'gi, in Ngonn læ Luwø, in ngar læ Isirayel'gi.» ⁵⁰ Jeju ilø'ti ene: «Tado in kel ki m'el'i m'ene m'oo'i ginn kagi mbaykote'ti kin æ un'n me'i, a oo nya'gi ki utø in kin ðay.» ⁵¹ Taa Jeju tøl ilø do ta'ti kin ðay ene: «Toki ro'ta'ti, m'el'se, a oyi dōran a til, ningø malayka'gi læ Luwø a ai ki taa ge, tøli ki nanga ge do'm'ti m'in *Ngonn de.»

2

Jeju ra mann adi tøl yiwi kandi nju lo taa nan'ti ki Kana

¹ Ndo joo go'ti, taa nan to Kana'ti ki Galile. Kon Jeju in low'ø'ti non, ² ningø ðari Jeju in ki njendo'gi læ'ne low'ø'ti to. ³ Do gangi lo madi æ, yiwi kandi nju goto. Æ kon Jeju el'æ ene: «De'gi anyinan yiwi tigø.» ⁴ Nan Jeju il'ø'ti ene: «In ri æ in ge ro'm'ti æ dene? Do kadi læ'm asi el ðay.» ⁵ Ningø kon'a el nje lowø nya'gi ene: «Nya ri ki el'se æ rai.» ⁶ Nga ningø gum'gi mehen ki kuwø ki mbal sii non, to gum'gi ki Juwipi'gi isi odi mann ki me'ti ari ro'de kigo kuji nyara'gi'ti læ'de kadi to awi ki ta do'de el, takum Luwø'ti. Gum'gi kakin, ki kare me'ø a asi

mbul joo ge mutə ge kare. ⁷ Jeju el nje ra kulə'gi ene: «Mbəli mann me gum'ti kin adi rosi» ningə mbəli mann me'ə'ti adi rosi njir. ⁸ Ningə Jeju el'de ene: «Ɔdi nga, ə awi adi njekində kum'ne go nyakuso'gi'ti,» ə Ɔdi awi adi'ə. ⁹ Njekində kum'ne go nyakuso'ti Ɔdi mann ki təl yiwi kandi nju kakin ta'ne'ti. Gər lo ki yiwi kandi nju kin te'ti el, nan nje ra kulə'gi ki Ɔdi yiwi kandi nju kin gəri maji. Nje kində kum'ne go nyakuso'ti bar nje taa dene ¹⁰ el'ə ene: «De'gi in nje kadi yiwi kandi nju ki nəl de'gi anyinan kete, adi loki de'gi anyinan adi ra'de bay taa təli dɔ in ki nəl el'ti, nga in ra bann ə ingəm yiwi kandi nju ki nəl adi isi biti dɔ kadi ki ne kin wa?» ¹¹ In kin ə in nyakɔji lə Jeju ki dɔkete ki ra Kana'ti, dɔnangi Galile'ti. Nga a ra ɔji'n toji lə'ne, ningə njendo'gi li'ə uni me'de. ¹² Go nya'gi'ti kin, Jeju aw Kapernayim'ti, in ki kon'ne ki ngannkon'ne'gi ki njendo'gi lə'ne; nan k'in ə isi Kapernayim'ti ndɔ ngayn el.

*Jeju tuwə njera gati'gi me Kəy'ti lə Luwə
(Mat 21.12-17; Mrk 11.15-17; Luk 19.45-46)*

¹³ Ndɔ ra nanyi Paki lə Juwipi'gi in ndəkba ə Jeju aw Jerujalem'ti*. ¹⁴ Low'ə'ti kin non, ingə njelaw mangi'gi, bati'gi, ki dər dum'gi nati Kəy'ti lə Luwə, taa njembəl nar'gi ki be'ne ki nje ki dɔbe'gi'ti sii non tɔ. ¹⁵ Lo kin'ti, Jeju ra ndəy kulə, tuwə'n'de pəti nati Kəy'ti lə Luwə kɔ, nan'ti ki mangi'gi ki bati'gi, taa njembəl nar'gi kaa, sanan nar'gi lə'de kɔ, tində tabilə'gi lə'de tilə tɔ. ¹⁶ Ningə el njelaw dər'gi ene: «Ɔyi nya'gi

* **2:13** 2.13 Tekitaga 12.1-27

kin pæti kɔ lo kin'ti rangi, ningə kadi rai me Køy læ Bai to lo ndogi nya ki lo law nya læ'se el.»
 17 Lo kin'ti, me njendo'gi olo dɔ ta'ti ki ndangi me makitu'ti eyina: «Ta læ Køy læ'i uwə me'm kuwə ki a tɔl'm†.» 18 Nan Juwipi'gi uni ta eli'ə eyina: «Nyakɔji ri ə a toji kadi ji gəri'n toki aw ki tɔgi kadi ra'n nya'gi ki ra kin wa?» 19 Ə Jeju el'de ene: «Tɔi *Køy læ Luwə kam, ə me ndɔ'ti ki mutə, m'a m'təl m'ində taa gogi.» 20 Ə Juwipi'gi eli'ə eyina: «Ji ra bal dɔɔ gidə in mehen ə ji ra Køy læ Luwə kam oy, ningə in a təl ində rangi me ndɔ'ti ki mutə wa?» 21 Køy ki Jeju elta'a kin in darɔ'a. 22 Nga ningə, ndɔki Jeju ində taa dann njekoy'gi'ti kin, me njendo'gi olo dɔ'ti toki ndɔki elta kin, ə uni me'de adi ta læ Luwə ki ndangi num, uni me'de adi ta ki Jeju el kakin num to.

Jeju gər nya'gi pæti ki me de'ti

23 Loki Jeju in'n Jerujalem, dɔkagilo ra nanyi Paki'ti, de'gi ngayn uni me'de, loki oyi nyakɔji'gi ki ra adi oyi ki kum'de. 24 Nan Jeju ə, ta me'de el, tado gəri'de pæti maji ngayn, 25 taa aw ndoo kadi de mannaji dɔ'de'ti ad'a el tɔ, tado inbe gər nya'gi pæti ki to me'de'ti.

3

Jeju in ki Nikodem

1 Me kuti'ti læ Parisi'gi, dingəm kare in non, tɔ'a nan Nikodem. In ki kare dann ki boi'gi'ti læ Juwipi'gi. 2 Dingəm kin re rɔ Jeju'ti kondɔ'ti el'ə ene: «Njendo de'gi, ji gər kadi Luwə uləi kadi

in re ndo'je nya, tado de ki asi kadi ra nya'gi ki eti bol toki ra'n kin be ki kanji kadi Luwə in nan'ti si'ə el goto.» ³ Jeju el'ə ene: «Toki rōta'ti, adi m'el'i, de ki asi kadi a oo Konbe lə Luwə ki kanji kadi oji'ə koji ki sigi goto.» ⁴ Lo kin'ti, Nikodem dəji Jeju ene: «De a ra bann be ə a təli oji'ə koji ki sigi, loki tōgi gangi nga kin wa? A asi kadi təl aw me kon'ne'ti gogi bay kadi oji'ə ki nja joo wa?» ⁵ Jeju ilə'ti ene: «Toki rōta'ti, adi m'el'i, de ki asi kadi a ur Konbe'ti lə Luwə ki kanji kadi oji'ə me mann'ti, ki me Ndil Luwə'ti goto. ⁶ Daro de ki koo ki kum, in ki koji me mosi'ti, ningə daro ki ndil, in Ndil Luwə ə oj'o to. ⁷ Ta ki m'el'i m'ene: "Maji kadi oji'se koji ki sigi" kin, adi eti bol el. ⁸ Tado nəl ulə lo'ti ki me'ə ndigi, ningə in oo kah'a ki isi bar, nan in gər lo ki in'ti el num, in gər lo ki isi awi'ti el num to. Be ə, de ki Ndil Luwə oj'o kaa in be to.» ⁹ Lo kin'ti, Nikodem dəji Jeju ene: «Nya kin a ra nya ki gorow ki bann wa?» ¹⁰ Jeju el'ə ene: «In ki in njendo de'gi ndukun ki de'gi gəri do'i Isirayel'ti kaa in gər nya'gi kin el bay wa? ¹¹ Toki rōta'ti, adi m'el'i, j'elita do nya'ti ki ji gər, taa ji mannaji do nya'ti ki j'oo ki kum'je to, nan in, in ndigi naji ki man lə'je el. ¹² Loki m'el'se ta do nya'gi'ti ki donangi'ti ne ə uni me'se adi'm'in el, ə ra bann be ə a uni me'se adi'm'in do nya'gi'ti ki dōran'ti ki m'a m'el'se ta'a wa? ¹³ De ki aw dōran'ti goto. Re in de ə, in m'in Ngonn De ki kar'm ba par ə m'ində dōran'ti m're donangi'ti. ¹⁴ Ningə toki Moji ulə'n lii ki rai'ə ki ningəkasi

ta kagi'ti diləlo'ti kakin ə*, maji kadi uləi m'in Ngonn De taa kagi'ti to. ¹⁵ Tado kadi de ki un me'ne ə, de'ə kin isi ki do'ne taa biti ki non'ti. ¹⁶ Tado Luwə ndigi de'gi ki donangi'ti ne ngayn, ə adi'de Ngonn'ne ki koji kareba, kadi de ki ra ki un me'ne ə, kadi de'ə kin tuji ko el, nan kadi isi ki do'ne taa biti ki non'ti. ¹⁷ Nya ki kadi de gər, Luwə ulə Ngonn'ne donangi'ti kadi gangi'n ta do de'gi'ti ki donangi'ti el, nan ulə si'ə kadi aji'de! ¹⁸ De ki un me'ne adi Ngonn lə Luwə, Luwə a gangi ta do'a'ti el, nan de ki un me'ne el, de'ə kin Luwə gangi ta do'a'ti nga. Tado un me'ne adi Ngonn Luwə ki kareba kin el. ¹⁹ Gorow ki takigangi re'n ə to kin: Kunji re donangi'ti, nan de'gi ki donangi'ti ndigi lo ki diw yo ə mbeti kunji, tado kulə ra'de'gi in ki majel. ²⁰ De'gi pəti ki in njeramajel, mbeti kunji, awi ki ro'a'ti el. Ningə ki ro'ta'ti, boli kaw ro kunji, nan to kunji toji nyara'de'gi ki majel ki taga. ²¹ Nan de'gi ki nje təl ro'de go ndu Luwə'ti, rei ki ro kunji'ti, kadi kunji toji kulə ra'de'gi ki taga wangi. In kulə'gi ki rai'de kigo ndu Luwə'ti.»

Jan Batisi in ki Jeju

²² Go nya'gi'ti kin, Jeju ingi ki njendo'gi lə'ne oti awi donangi Jude'ti. Si'ti se'de non ba, ra'n de'gi batəm. ²³ Jan kaa ra ra de'gi batəm Enon'ti, ki in ndəkba kadi Salim'ti non to. Tado in lo ki mann in'ti ngayn. Ningə de'gi rei ki ro'a'ti adi ra'de batəm. ²⁴ Dəkagilo'ə'ti kin, uwəi Jan dangay'ti el bay.

---

* **3:14** 3.14 Kər Isirayel'gi 21.9

²⁵ Be ə, njendo'gi lə Jan ki nan'gi, manjinan ta'ti ki Juwipi kare be, do kar ro'ti kadi Luwə ɔr'n ta do'de'ti ko. ²⁶ Go'ti, awi ingəi Jan eli'ə eyina: «Njendo'je, de ki ndoki awi si'ə dow ba Jurden'ti ki kare, ki ndoki man'n naji li'ə kakin, in kaa ra ra de'gi batəm to, adi de'gi pəti awi ki ro'a'ti.» ²⁷ Ə Jan ilə'de'ti ene: «De ki asi kadi ingə nya madi ki rangi ki do'ne do in'ti ki Luwə inbe ad'a kin goto. ²⁸ Inbe'gi kaa asi kadi manyinaji lə'm do ta'ti ki m'el m'ene: "M'in, m'in Kirisiti ki in De ki Luwə mbət'ə el, nan m'in de ki uləi m'in kadi m're kete non'a'ti." ²⁹ Kadi gəri toki, de ki nje taa dene ə in ngaw dene, ningə ki ɔjido basa madi ngaw dene, in, in kadi basa madi'ne'ti kadi oo ta li'ə, ə loki basa mad'a elta ə osi mbi'ə'ti ə, ro'a nəl'ə ngayn do'ti. Nga ningə, in kin ə in ronel lə'm, ningə in ronel ki ta'a asi nan berere. ³⁰ Maji kadi tɔbar li'ə aw ki do mad'a'ti do mad'a'ti, ə kadi m'in, m'təl ki gogi gogi.

De ki in dɔran'ti

³¹ «De ki in dɔran'ti in do nya'gi'ti pəti, ningə de ki dɔnangi'ti ne in nya ki dɔnangi'ti, adi elta do nya'gi'ti ki dɔnangi'ti ne par. Nan de ki in dɔran'ti in do nya'gi'ti pəti. ³² Mannaji do nya'gi'ti ki oo ki kum'ne ge ki mbi'ne ge. Nan de ki ndigi mannaji li'ə goto. ³³ De ki ndigi naji ki man li'ə ə, de'ə tɔji kadi Luwə elta ki rɔta'ti. ³⁴ Toki rɔta'ti, de ki Luwə ulə, el ta'gi ki ta Luwə'ti, tado Luwə ros'o ki Ndil'ne. ³⁵ Baw Ngonn ndigi Ngonn, adi inyə nya'gi pəti me ji'ə'ti. ³⁶ De ki un me'ne adi Ngonn, a isi ki do'ne taa biti ki non'ti, nan de ki təl ro'ne go ndu'ti lə

Ngonn el, kisikidɔtaa li'ə goto, wongi læ Luwə in dɔ'a'ti.»

4

Jeju in ki dene ki Samari'ti

¹ De'gi eli adi Parisi'gi oyi toki Jeju ɔyi njendo'gi go'ne'ti utə Jan, taa ra'de batəm utə tɔ, ² nga ningə toki rɔta'ti ə, Jeju inbe ra de'gi batəm el, nan in njendo'gi li'ə. ³ Ə loki Jeju oo kadi Parisi'gi oyi ta kin be ə, inyə dɔnangi Jude ə təl aw Galile'ti. ⁴ Nga ningə kadi aw Galile'ti, maji kadi a ində dɔnangi ki Samari'ti gangi. ⁵ In be ə aw te bebo'ti ki bari'ə Sikar dɔnangi Samari'ti ki in sanyi el ki lo ndɔɔ ki ndɔki *Jakobi adi ngonn'ne Jisepi*. ⁶ In low'ə'ti inbe kin ə bolo mann læ Jakobi to'ti. Ə Jeju njiyə ɔr ə, təl isi nanga ta mann'ti kakin. In dɔ kadi'ti ki kaw ki jam dɔ be'ti be.

⁷ Lo kin'ti non, dene ki Samari'ti kare re kadi ɔdi mann ə Jeju el'ə ene: «Adi'm mann m'anyi.» ⁸ *Njendo'gi li'ə ə awi me be'ti kadi ndogi nyakusɔ. ⁹ Nan dene ki Samari'ti kakin el Jeju ene: «In ta ki bann wa? In Juwipi tɔ, ra bann be ə a dəji'm m'in ki m'in dene ki Samari'ti mann kadi anyi wa?» Dene el be tado Juwipi'gi gei kadi n'in ki Samari'gi n'indəi rɔ'de nan'ti dɔ nya madi'ti kare el. ¹⁰ Jeju el'ə ene: «Kin ə re kete in gər kadikare læ Luwə num, de ki nje dəji mann kanyi kin num ə, re in ə re a dəj'ə kadi a adi mann kaji kadi anyi.» ¹¹ Dene el'ə ene: «Burəbe! Aw ki nya kodi mann el

* 4:5 4.5 Lotum 33.19; Jojuwe 24.32

to, taa bolo mann ow to, nga a ra bann be ə a
 ingə mann kaji kin wa? ¹² In oo rə'i kadi utə
 baw'je Jakobi ki adi'je mann kin num taa inbe
 in ki ngann'ne'gi anyinan ki da'gi lə'ne num kin
 wa?» ¹³ Jeju il'ə'ti ene: «De ki anyi mann ki
 ji ra'n ne kin, kundə a ra'a bay; ¹⁴ nan de ki
 a anyi mann ki m'a m'ad'a kin, kundə a ra'a
 gogi el nga. Mann ki m'a m'ad'a kin yo ə a
 təl ta be mann ki mann kaji ki biti ki non'ti a
 te'ti.» ¹⁵ Dene el ene: «Burəbe, adi'm mann ki
 a elta'a kin kadi kundə ra'm gogi el, taa kadi
 m'təl m're'n ne be gogi m'odi mann el nga to.»
¹⁶ Ə Jeju el'ə ene: «Aw, bar ngaw'i ə təl re ne.»
¹⁷ Ningə dene el Jeju ene: «De oo ngaw'm el.»
 Ningə Jeju el'ə ene: «Ta lə'i in ta ki rəta'ti kadi
 el ene de oo ngaw'i el, ¹⁸ tado taa dingəm'gi
 mi, nan in ki isi si'ə ngosine kin in ngaw'i el.
 Lo kin'ti in ta ki rəta'ti ə el.» ¹⁹ Non be nga ə
 dene el ene: «Burəbe, m'gər kadi in njekeltakita
 Luwə'ti. ²⁰ Baw'je'gi əsi məkəsi'de nanga non
 Luwə'ti do mbal'ti kin, ningə ingi eli eyina lo kəsi
 məkəsi nanga non Luwə'ti in Jerujalem.» ²¹ Jeju
 el'ə ene: «Dene, un me'i adi'm. Dəkagilo re ki
 kadi a əsi məkəsi'se nanga non Baw'je Luwə'ti
 do mbal'ti kam el num, Jerujalem'ti el num.
²² In de'gi ki Samari'ti, əsi məkəsi'se nanga non
 Luwə'ti ki in gəri'ə el, nan j'in, j'əsi məkəsi'je
 nanga non Luwə'ti ki ji gər'ə, tado kaji in rə'je'ti
 j'in Juwipi'gi. ²³ Nga ningə ndo re, in ndo ki kadi
 nje kəsikurə ki rəta'ti əsi nanga non Luwə'ti, a
 əsikurə Baw'je Luwə me Ndil'ti ki me nya ra'ti
 ki rəta'ti. Ingi kin ə in nje kəsikurə ki rəta'ti

ki osi nanga non Luwə'ti ki Baw'je isi sangi'de. ²⁴ Luwə in Ndil, ningə kadi nje kosikurə, osikurə me Ndil'ti ki me nya ra'ti ki rəta'ti.» ²⁵ Ə dene el'ə ene: «M'gər kadi "Mesi", De ki Luwə mbət'ə, ki bari'ə Kirisiti kin a re. Ningə ndo ki a re ə, a ɔr'je me nya'gi pəti.» ²⁶ Ə Jeju el'ə ene: «In darə'm m'inbe ə m'a m'el'i ta am.»

²⁷ Lo kin'ti non be, njendo'gi lə Jeju tei non rei, ningə ndo'ji'de ngayn kadi oyi Jeju ra elta ki dene de, nan de ki kadi el'ə ene: «In ri ə ge ji'ə'ti wa?» eke «tado ri ə el'ə ta wa?» goto. ²⁸ Dene inyə gum mann lə'ne non be, ə anyi aw me bebo'ti el de'gi ene: ²⁹ «Rei oyi de ki el'm nya'gi pəti ki m'ra kin. A in Kirisiti ki in De ki Luwə mbət'ə el biti wa?» ³⁰ Ningə de'gi tei me bebo'ti ki taga awi ki rə Jeju'ti. ³¹ Loki dene ɔti aw kin ə njendo'gi eli Jeju eyina: «Njendo de'gi, sə nya!» ³² Nan Jeju el'de ene: «M'in m'aw ki nyakusə ki kadi m'njo ki in nyakusə ki in gəri el.» ³³ Do ta'ti kin njendo'gi dəji nan ta dann'de'ti eyina: «De madi ad'a nya sə wa?» ³⁴ Ə Jeju el'de ene: «Nyakusə lə'm in ra go ndigi'ti lə Nje kulə'm, ki tolta kulə li'ə. ³⁵ In eli eyina, ki ne kin: "Nanyi sə bay ə koo a asi təti," nan m'in m'a m'el'se m'ene: uni kum'se ki taa gonyi ndoo oyi; koo tuti asi kujə nga! ³⁶ Ki ji ra ne kin, de ki nje təti koo ingə nyakugə goji lə'ne ningə kaw kandi nya ki donan'ti tado kisikidətaa ki biti ki non'ti kadi to de ki njeduw nya num nje tət'ə num rai rənel nan'ti. ³⁷ Tado kujita ki ene: "De kare duw ə in ki nungi təti" kin in ta ki rəta'ti. ³⁸ M'ulə'se m'adi awi təti koo me ndoo'ti ki ingi rai kulə el. Nje ki rangi ingəi kon'a, ningə in rei təti kandi

kulə lə'de.» ³⁹ De'gi ki dɔnangi Samari'ti pəti ki me bebo'ti kin uni me'de adi Jeju dɔ naji ki man'ti ki dene man dɔ'a'ti ene: «El'm nya'gi pəti ki m'ra.» ⁴⁰ Nga ningə loki rei tei rɔ'a'ti, de'gi ki Samari'ti dəji'ə kadi isi se'de, ə Jeju isi se'de ndɔ joo. ⁴¹ Ki takul ta ki ta'a'ti, de'gi ki uni me'de in ngayn inbe bay; ⁴² ningə eli dene eyina: «In ki tadɔ ta'gi ki el'je inbe kin par ə j'uni'n me'je el, nan j'inbe j'oo ta ki ta'a'ti ki mbi'je, ningə ji gər kadi in Njekaji de'gi toki rɔta'ti.»

*Nyakɔji ki nja joo ki me be'ti ki Kana
(Mat 8.5-13; Luk 7.1-10)*

⁴³ Ndɔ joo go'ti, Jeju ɔti non təl aw dɔnangi Galile'ti gogi. ⁴⁴ Ningə inbe mannaji ene: «De ki njekeltakita Luwə'ti ki ingə kɔsikurə me be koji'ne'ti goto.» ⁴⁵ Nan loki re te Galile'ti, de'gi ki dɔnangi Galile'ti uwəi'ə ki rɔ'de'ti maji ngayn, tadɔ inbe'gi kaa rai lo ra nanyi'ti ki Jerujalem tɔ adi oyi nya'gi pəti ki Jeju ra lo ra nanyi'ti ki kum'de.

⁴⁶ Jeju təl re Kana ki Galile'ti ki lo ki ndɔki ra mann adi təl yiwi kandi nju'ti. Ningə dingəm kare ki in de kibo ki isi ra kulə ki ngar, ə rɔ ngonn'o ki dingəm to'ə Kapernayim'ti non. ⁴⁷ Loki dingəm kakin oo kadi Jeju in Jude'ti re dɔnangi Galile'ti, re ingə, non ki dɔ'a'ti kadi aw Kapernayim'ti aji ngonn'ne ki to ta koy'ti kin. ⁴⁸ Ə Jeju el'ə ene: «Kin ə re oyi nyakɔji'gi ki nya'gi ki əti ɓol ki kum'se el ə a asi kadi a uni me'se el ratata.» ⁴⁹ De kibo ki nje ra kulə ki ngar kakin el Jeju ene: «Burəbe, toki ngonn'm oy el bay kin in re be lə'm.» ⁵⁰ Nan Jeju el'ə ene: «Aw,

ngonn'i aji nga.» Ningə dingəm un me'ne adi taa ki Jeju el dɔ ta'ti kin el, adi osi dɔ row'ti aw. ⁵¹ Ə loki in dɔ row'ti isi təl, bər'gi li'ə ra tiləi kum'ə eli'ə eyina: «Ngonn'i aji!» ⁵² Ningə dəji'de ke kadi ki bann ə rɔ ngonn to'n soti wa? Ningə eli'ə eyina: «In tagine ki kadi ki dɔgi gidə in mutə ə rɔ'a ki tingə ngayn kete kakin təl sol.» ⁵³ Lo kin'ti, baw ngonn oo kadi in dɔ kadi'ti inbe ki Jeju el'ə'n'ə ene: «Ngonn'i aji nga» kin. Low'ə'ti non, dingəm un me'ne adi Jeju, nan'ti ki de'gi ki me kəy'ti li'ə ba pəti. ⁵⁴ In kin ə in nyakɔji ki nja joo ki Jeju ra loki təl'n Jude'ti re Galile'ti.

5

Jeju aji dingəm ki rɔ'a oy njururu

¹ Go nya'gi'ti kin, Juwipi'gi rai nanyi lə'de adi Jeju aw Jerujalem'ti. ² Nga ningə Jerujalem'ti, lo ndogi mann ki bari'ə ki ta Ebirə nan Betisata to non, ndəkba kadi tarow ndogi bər'ti ki de'gi isi awi ki nyakul'gi me bebo'ti. Tabiti'gi in mi ta lo ndogi mann'ti kakin, ³ ningə ginn tabiti'gi'ti kakin njemonyi'gi to'i'ti mbar mbar: njekumtɔ'gi, nje mote'gi ki njerokoy njururu'gi. [Toi isi nginəi ta mann ki kadi ɔdi rɔ'ne;] ⁴ tado malayka lə Burəbe kare a ur me mann'ti kadi bur. Nje monyi ki dɔkete ki osi me mann'ti ki bur kakin ə, re monyi li'ə to'n bann bann kaa ingə lapiya. ⁵ Low'ə'ti kin, de ki monyi ra'a bal dɔ mutə gidə in jijoo in'ti non. ⁶ Jeju oo'ə to nanga, ningə loki eli'ə toki to me kon'ti kin be bal ngayn, dəj'ə ene: «Ge kingə lapiya wa?» ⁷ Ə nje monyi el'ə ene: «Burəbe, de ki kadi un'm

ilə'm me mann'ti loki mann isi ɔdi rɔ'ne kin goto. Loki m'ene m'aw ə, de ki rangi ur me'ti non m'ti kete.» ⁸ Ə Jeju el'ə ene: «Ində taa, un tuwə lə'i ə njiyə, aw.» ⁹ Ningə tanan'ti non, dingəm ingə lapiya adi un tuwə lə'ne ə njiyə, aw.

Nga ningə ndo'a'ti kin in ndo kərkon. ¹⁰ Ə Juwipi'gi eli dingəm ki ingə lapiya kakin eyina: «Bone in ndo kərkon, in go'ti el kadi oti tuwə lə'i njiyə'n.» ¹¹ Nan el'de ene: «In de inbe ki adi'm lapiya kin ə el'm ene: “Un tuwə lə'i ə aw.”» ¹² Ə dəji'ə ta eyina: «De'ə inbe ki el'i ene: “Un tuwə lə'i ə aw” kin in nan wa?» ¹³ Nan de ki ingə lapiya kaa gər'ə el, tado Jeju ur kaki dann bulə de'gi'ti ki rai low'ə'ti non kin. ¹⁴ Kagilo nden go'ti, Jeju təl ingə nati Kəy'ti lə Luwə ə el'ə ene: «Oo, ngosine kin ingə lapiya nga. Ningə kadi ra majel el ratata nan to nya madi ki ngan ngayn te do'i'ti bay.» ¹⁵ Lo kin'ti, dingəm aw el Juwipi'gi toki in Jeju ə adi'ne lapiya. ¹⁶ In be ə, Juwipi'gi awi ki ta ki Jeju ki ra nya kin ndo kərkon'ti. ¹⁷ Nan Jeju el'de: «Biti bone kaa Bai isi ta ra ki de'gi'ti, ningə m'in kaa maji kadi m'ra ki de'gi to.» ¹⁸ Tado ta ki Jeju el kin, njekundo Juwipi'gi sangi row ki rangi do mad'a'ti kadi n'toli'ə; tado eli eyina Jeju ra nya buji'n ndo kərkon par el, nan el bay ene Luwə in Baw'ne ki oji'ne, adi ra rɔ'ne kadi n'in de ki n'asi nan ki Luwə.

Tɔgi konbe ki Ngonn lə Luwə awi'n

¹⁹ Jeju təl un ta el'de ene: «Oyo, toki rɔta'ti, adi m'el'se, m'in Ngonn lə Luwə m'ra kadi m'asi ra nya do rɔ'm el. In nya ki m'oo Bai ra ə m'in m'ra. Nya ki Bai ra ə, m'in Ngonn'o m'ra

kah'a'ti inbe kin tɔ. ²⁰ Tado Bai ndigi'm m'in Ngonn'o adi toji'm nya'gi pɛti ki inbe ra. A toji'm kulɔ ra'gi ki ɛti bol ngayn bay ki kadi a ra'se bol. ²¹ Tado toki kaa ki Bai isi un'n njekoy'gi lo koy'ti adi'de kumngayira kakɪn ɔ, m'in Ngonn'o, m'adi kumngayira de ki ra toki m'ge tɔ. ²² Bai gangi ta dɔ de'ti el, nan adi'm togi m'in Ngonn'o kadi m'gangi'n ta dɔ de'gi'ti, ²³ kadi de'gi pɛti ɔsikurɔ'm toki ɔsikurɔ Bai be tɔ. De ki ɔsikurɔ'm m'in Ngonn el, ɔsikurɔ Bai ki njekulɔ'm el jagi tɔ. ²⁴ Toki rɔta'ti, adi m'el'se, de ki oo ta lɔ'm, taa un me'ne adi njekulɔ'm num tɔ ɔ, de'ɔ kin a ingɔ kaji ki biti ki non'ti. Ta ki gangi a osi dɔ'a'ti el, nan dɛr dɔ koy nga adi in me kaji'ti. ²⁵ Toki rɔta'ti, adi m'el'se, ndɔ a re, ningɔ ndɔ'a re nga ki kadi njekoy'gi a oyi dɔ ndu'm m'in Ngonn lɔ Luwɔ. Nga ningɔ de'gi ki a oyi dɔ ndu'm a si kumngayira. ²⁶ Tado toki kaa ki Bai ɔ in nje kadi de'gi kaji kakɪn ɔ, adi'm m'in Ngonn'o togi kadi m'adi de'gi kaji tɔ. ²⁷ Adi'm m'in Ngonn'o togi kadi m'gangi'n ta dɔ de'gi'ti, tado m'in Ngonn de. ²⁸ Ningɔ kadi adi ɛti'se bol el, tado ndɔ re nga ki kadi de'gi pɛti ki toi be ninn'ti a oyi dɔ ndu'm. ²⁹ Nje ki rai nya ki maji a tei lo koy'ti tado kaw ki kaji'ti, ɔ njera nya ki majel a tei lo koy'ti tado kaw ki lo gangi ta'ti tɔ*. ³⁰ M'in m'ra kadi m'ra nya madi dɔ rɔ'm el. M'in m'gangi ta kigo ndu'ti ki m'ingɔ rɔ Luwɔ'ti. Nga ningɔ, ta ki gangi lɔ'm in ta ki gangi ki dana tado m'nji m'sangi ndigi lɔ'm el nan m'nji m'sangi ndigi lɔ njekulɔ'm.»

---

* 5:29 5.29 Daniyel 12.2

Naji ki man do Jeju'ti

³¹ Jeju el ene: «Kin ə re in m'inbe ə m'man naji do ro'm'ti ə re de ki a ndigi sə'm do naji ki man'ti lə'm goto. ³² Nan in de ki rangi ə mannaji do'm'ti, ningə m'gər kadi mannaji ki do'm'ti kin in ta ki rəta'ti. ³³ In uləi ki de'gi ro Jan Batisi'ti, ə Jan mannaji ki rəta'ti do'm'ti. ³⁴ M'in m'aw ndoo kadi de mannaji do'm'ti el, nan m'el be kadi ingəi kaji. ³⁵ Jan Batisi in lambi ki kində por'ti tado koo'n lo, ningə ingi ndigi kadi rai ronel kunj'ə'ti ngonng kagilo kare. ³⁶ Nan nya'gi ki rangi manyinaji do'm'ti utə nya Jan sanyi: kulə'gi ki m'ra'de, adi in kulə'gi ki Bai adi'm kadi m'ra kin manyinaji do'm'ti taa toji kadi Bai ə ulə'm. ³⁷ Bai inbe ki ulə'm, mannaji do'm'ti. Nan k'in ə in oyi ndu'ə ndo kare el num, oyi takum'ə el num. ³⁸ Ngəmi ta li'ə el, tado m'in ki ulə'm kin uni me'se adi'm'in el. ³⁹ Sii sangi ginn ta lə Luwə maji maji tado oyi kadi a ingəi kaji ki biti ki non'ti me'ti; nga ningə in ta lə Luwə inbe kin ə in nje mannaji do'm'ti. ⁴⁰ Nan in mbəti rei ro'm'ti kadi ingəi kaji ki biti ki non'ti. ⁴¹ M'in m'sangi kadi de'gi piti m'in el. ⁴² Ningə nya kare ki m'oo ro'se'ti, m'gər kadi in ndigi Luwə el. ⁴³ M'in m're ki to Bai, nan mbəti kadi uwəi m'in ki ro'se'ti. Ningə kin ə de ki rangi re ki to'ne inbe ə, a uwəi'ə ki ro'se'ti maji. ⁴⁴ Ingi ki isi sangi kadi ingəi toji ki kadi inbe'gi uləi donan'ti ki yo ge ki ne ge yo, um sangi kadi ingəi toji ki in ro Luwə'ti ki in ki kar'ne ba ə in Luwə kin el, ningə a rai bann be ə a uni me'se adi'm'in wa? ⁴⁵ Kadi oyi toki in m'in ə m'a m'un do'se m'aw'n ro Bai'ti el,

nan in Moji ki indəi me'se do'a'ti kin ə a ində taa do'se'ti. ⁴⁶ Ningə kin ə re uni me'se adi Moji toki rəta'ti do ta'ti ki ndangi ə re a uni me'se adi'm'in to, tado in ta ki do'm'ti ə Moji ndangi†. ⁴⁷ Ə re oyi ta ki ndangi kin to ta ki rəta'ti el ə ra bann be ə a uni me'se adi'm'in do ta'ti ki m'el kin wa?»

6

Jeju adi nyakuso de'gi dər mi sɔi

(Mat 14.13-21; Mrk 6.30-44; Luk 9.10-17)

¹ Go nya'gi'ti kin, Jeju ɔti non, aw gidi ba'ti ki Galile, ki bari'ə ba ki Tiberiyadi. ² Bulə de'gi ngayn uni go'ə, tado de'gi oyi nyakoji'gi ki ətɪ bol ki Jeju ra do nje monyi'gi'ti aji'n'de. ³ Tado nya kin ə Jeju al do mbal'ti taa, ningə isi do'ti nan'ti ki njendo'gi lə'ne. ⁴ Dəkagilo'ə'ti kin, nanyi lə Juwipi'gi ki bari'ə nanyi Paki in ndəkba.

⁵ Loki Jeju un kum'ne ningə, oo bulə de'gi ki isi rei ki ro'a'ti. Ə dəji Pilipi ene: «J'a j'ingəi mapa ra ə j'a ji ndogi kadi bulə de'gi kin pəti sɔi wa?»

⁶ Jeju dəji ta kin be kadi oo'n ta ki me Pilipi'ti, tado inbe gər nya ki kadi a ra bəti. ⁷ Ə Pilipi ilə'ti ene: «Kin ə re ji ndogi mapa ki nar kulə ki ndo bu joo mindi kaa asi kadi a ɔdi ta'de nden nden pəti el.» ⁸ Lo kin'ti, njendo lə Jeju kare ki to'a nan Andire, ki in ngonkon Simon Piyər, el Jeju ene: ⁹ «Ngonn ki dingəm kare, aw ki mapa mi, ki in mapa ki rai ki ko ki bari'ə ɔrji, taa ngann kanji'gi joo to. Nan in kin in nya ki kadi de elta'a kadi de'gi'ti ki banyinan be kin el*.» ¹⁰ Ə Jeju

---

† 5:46 5.46 Ndukun ki nja joo 18.15 * 6:9 6.9 2 Ngar'gi 4.42-44

ene: «Adi de'gi pəti sii nanga.» Low'ə'ti kin, mu in ngayn səm'ti, adi de'gi uwəi lo sii'ti nanga. De'gi kin asi dingəm'gi dər mi. ¹¹ Be ə, Jeju un mapa, ra oyo Luwə dɔ'ti, ə lowə de'gi pəti ki rai low'ə'ti non kin. Un kanji lowə'de kah'a'ti kakin tɔ. Adi'de kigo me ge'ti lə'de. ¹² Loki sɔi asi'de nga a, Jeju el njendo'gi lə'ne ene: «Kawi gində'gi ki nanyi kin, kadi de inyə nya madi kɔ el.» ¹³ Be ə, mapa ki mi ki de'gi sɔi, njendo'gi kawi gində'gi ki nanyi kara dɔgi gidə in joo. ¹⁴ Loki de'gi oyi nyakɔji ki ətɔi bɔl ki Jeju ra kin ningə eli eyina: «Kɔi rota'ti, de kin in Njekeltakita Luwə'ti ki maji kadi to re dɔnangi'ti kakin inbe.» ¹⁵ Nga ningə, Jeju gər kadi a rei to uni'ə ai indəi'ə ngar, adi təl ɔr rɔ'ne aw gogi dɔ mbal'ti, ki kar'ne ba.

Jeju njiyə dɔ mann'ti
(Mat 14.22-27; Mrk 6.45-52)

¹⁶ Loki lo sɔl, njendo'gi lə Jeju awi kadi ba'ti. ¹⁷ Awi ali me to'ti, uni ta'de kaw ki Kapernayim'ti, ki in dow ba'ti ki kare. Lo kin'ti, lo ndul dɔ'de'ti, taa Jeju kaa təl re rɔ'de'ti el bay tɔ. ¹⁸ Nəl ulə ki tɔgi'ne ngayn, adi mann babo in pu pu. ¹⁹ Njendo'gi ɔsi to asi kulə metər mi be ningə, oyi Jeju kaa ra njiyə dɔ mann'ti isi re ki rɔ to'ti. Loki oyi Jeju ra njiyə dɔ mann'ti, bɔl ra'de ngayn. ²⁰ Nan Jeju el'de ene: «In m'in, bɔli el!» ²¹ Lo kin'ti, ndigi kadi n'uni Jeju me to'ti, nan tanan'ti non par ə, to ɔdi nangɔ loki isi awi'ti.

Bulə de'gi sangi Jeju

²² Lo ti go'ti, bulə de'gi ki nanyinan gidi ba'ti, oyi kadi tagine to in kareba par ə njendo'gi lə Jeju ali me'ti ai dɔ rɔ'de, um Jeju al me'ti se'de el.

²³ Lo kin'ti non, to'gi ki rangi in Tiberiyadi'ti rei, rai lo kati, ndəkba kadi lo'ti ki ndoki Burəbe elta ra'n oyo dɔ mapa'ti ə adi bulə de'gi soi kakin. ²⁴ Loki bulə de'gi oyi Jeju el num, njendo'gi li'ə el num ə, ali me to'gi'ti awi ki Kapernayim sangi Jeju'ti.

Jeju in mapa kuso koy el

²⁵ Loki ingəi Jeju dow ba'ti ki kare, dəji'ə eyina: «Njendo de'gi, in re te ne kadi bann'ti wa?» ²⁶ Ə Jeju təl el'de ene: «Rota, rota adi m'el'se, isi sangi m'in tado mapa ki soi ndanni, um in tado gər ə in gəri me nyakoji'gi ki m'ra kin el. ²⁷ Maji kadi rai kulə tado nyakuso ki a ndu'm kin el, nan tado nyakuso ki a to biti ki non'ti. In nyakuso ki m'in Ngonn de m'a m'adi'se, tado Luwə ki Baw'je ra ndaja kare ro'm'ti tado toji'm toki m'in de lə'ne.» ²⁸ Lo kin'ti, bulə de'gi təli dəji'ə eyina: «In ri ə maji kadi ji ra taa kadi ji ra'n kulə ki Luwə ndigi wa?» ²⁹ Ə Jeju təl el'de ene: «Nya ki Luwə ge ro'se'ti, in kadi uni me'se adi de ki ulə.» ³⁰ Be ə eli'ə eyina: «Nyakoji ri ə a ra taa kadi j'oo ə j'un me'je wa? Kulə ri ə a ra wa?» ³¹ Kaw'je'gi soi nyakuso ki in dɔran'ti ki bari'ə nan mann. Be ə ndangi me makitu'ti eli eyina: «Adi'de soi mapa ki in dɔran'ti taa†.» ³² Lo kin'ti, Jeju təl el'de ene: «Toki rota'ti, adi m'el'se, in Moji ə adi'se mapa ki in dɔran'ti el, nan in Bai Luwə ə adi'se mapa ki rota'ti ki in dɔran'ti taa. ³³ Tado mapa lə Luwə ki adi de'gi, in mapa ki in dɔran'ti taa ki nje kadi de'gi ki dɔnangi'ti ne sii

† 6:31 6.31 Tekitaga 16.4, 15; Pa'gi 78.24

ki do'de taa.» ³⁴ Be ə, təli eli'ə eyina: «Burəbe, adi'je mapa kin ki ndo'gi ndo'gi adi j'uso.»

³⁵ Jeju el'de ar njay ene: «M'in mapa ki nje kadi de kumngayira. De ki re ro'm'ti bo a ra'a el biti ki non'ti, de ki un me'ne adi'm kaa, kundə a ra'a el biti ki non'ti.» ³⁶ Ningə m'el'se toki oyi m'in, nan uni me'se adi'm'in el. ³⁷ Nje ki Bai adi'm'de a rei ro'm'ti. Ningə de ki re ro'm'ti, m'a m'tuwə el jagi. ³⁸ Tado m'ində dōran'ti, m're dōnangi'ti tado ra ndigi lə'm el, nan kadi m'ra ndigi lə njekulə'm. ³⁹ Ningə nya ki njekulə'm ki ulə'm ndigi kadi m'ra ə to kin: ndigi kadi to madi de kare dann de'gi'ti ki adi'm'de kin nanyi ko el, nan kadi m'te se'de ji koy'ti doboy ndo'ti. ⁴⁰ In kin ə in nya ki Bai ndigi: ndigi kadi de'gi pəti ki oyi m'in Ngonn lə Luwə ə uni me'de adi m'in, ingəi kaji ki to biti ki non'ti, ə kadi m'te se'de ji koy'ti doboy ndo'ti.

⁴¹ Juwipi'gi barita do Jeju'ti tado el ene: «M'in mapa ki in dōran'ti taa.» ⁴² Barita dann'de'ti eli eyina: «Jeju kam, in ngonn lə Jisepi el wa? Ji gər kon'a'gi ki baw'a'gi maji to, nga ra bann be ə el ene n'in dōran'ti taa ə n're wa?» ⁴³ Jeju təl el'de ene: «Barita ta dann'se'ti el. ⁴⁴ De ki asi kadi re ro'm'ti ki kanji kadi Bai ki ulə'm, or'co tarow goto. Ningə re Bai te tarow ad'a ə, m'in m'a te si'ə ji koy'ti doboy ndo'ti. ⁴⁵ Ndangi me makitu'ti lə ki kare dann Njekeltakita Luwə'ti eyina: "Pəti, Luwə a ndo'de nya‡," ningə de ki ra ki oo ndu Luwə ki Bai ə taa nyando li'ə, de'ə kin re ro'm'ti. ⁴⁶ In kin ə toji kadi de oo Bai Luwə el; in nje k'in ro Luwə'ti ki kar'ne ba ə oo Bai

---

‡ 6:45 6.45 Ejay 54.13

Luwə. ⁴⁷ Rōta, rōta, adi m'el'se, de ki un me'ne taa, ingə kajī ki to bitī ki non'ti. ⁴⁸ M'in mapa ki de sɔ ə a oy el. ⁴⁹ Dilə mbo'ti, kaw'se'gi sɔi nyakusɔ ki in dɔran'ti ki bari'ə nan mann, kaa oyi. ⁵⁰ Nan mapa ki in dɔran'ti kin, in mapa ki kadi de sɔ ə, de a oy el. ⁵¹ M'in mapa kisikidɔtaa ki in dɔran'ti taa. Re de sɔ mapa kin ə, de'ə a oy el bitī ki non'ti. Mapa ki m'a m'adi, in darɔ'm ki kadi de'gi sii kumngayira.»

⁵² Lo kin'ti, Juwipi'gi manjinan ta ngayn dann'de'ti eyina: «De kin a ra bann ta kadi a adi'je darɔ'a kadi j'usɔ wa?» ⁵³ Ə Jeju el'de ene: «Rōta, rōta, adi m'el'se, re sɔi darɔ'm m'in Ngonn de el num, anyinan mosi'm el num ə, a ingəi kajī el. ⁵⁴ De ki sɔ darɔ'm ə anyi mosi'm tɔ ningə, de'ə kin a ingə kajī ki to bitī ki non'ti, ningə m'a m'te si'ə ji koy'ti dɔboy ndɔ'ti. ⁵⁵ Tado darɔ'm in nyakusɔ ki rōta'ti, ə mosi'm in nyakanyi ki rōta'ti tɔ. ⁵⁶ De ki sɔ darɔ'm num, anyi mosi'm num tɔ ə, j'in si'ə j'in nan'ti kareba. ⁵⁷ Bai ki ulə'm isi kumngayira adi m'in m'nji kumngayira ki ta kul'ə. Be ə, de ki sɔ darɔ'm a isi kumngayira ki takul'm tɔ. ⁵⁸ In kin ə in mapa ki in dɔran'ti taa. To to mapa ki kaw'se'gi sɔi ə oyi kin el, nan in mapa ki de sɔ ə, de'ə kin a oy el, a isi ki dɔ'ne taa ki ndɔ'gi ndɔ'gi.» ⁵⁹ Ta'gi kin tei ta Jeju'ti loki isi ndo'n nya de'gi ginn kəykawnan'ti lə Juwipi'gi, me be'ti ki Kapernayim.

Ta ki nje kadi kajī ki bitī ki non'ti

⁶⁰ De'gi ngayn dann njendo'gi'ti lə Jeju, loki oyi ta kin ta Jeju'ti ningə, eli eyina: «Ta kin in ta ki ngan ngayn, de ki asi kadi a ində mbi'ne go'ti

goto.» ⁶¹ Jeju gər me'ne'ti kadi njendo'gi li'ə isi ɸarita dɔ ta'ti li'ə. Be ə el'de ene: «Ta kin tugə'se jigi'ti wa? ⁶² A kin ə re oyi m'in Ngonn de m'təl m'aw taa lo kis'i'ti ki m'nji'ti kete kin ə a rai bann wa? ⁶³ In Ndil ə in nje kadi de isi ki dɔ'ne taa. De dɔɔ'ne in nya madi el. Ningə ta'gi ki m'el'se kete kin in Ndil num in kisikidɔtaa num. ⁶⁴ Nan de'gi madi dann'se'ti uni me'de adi'm'in el.» Jeju el be, tado lo kulə ngirə'ti ɸay, gər de'gi ki a adi'ə me'de el, taa gər de ki njekulə ji njeban'gi'ti tɔ. ⁶⁵ Jeju ilə dɔ'ti ɸay ene: «In tado kin ə m'el'se m'ene: “De ki Bai ad'a tarow el, asi kadi a re rɔ'm'ti dɔɔ'ne el.”» ⁶⁶ In dɔ ndɔ'a'ti non kin, ngayn'gi dann njendo'gi'ti li'ə təli go'ə'ti, mbeti njiyəi si'ə. ⁶⁷ Ə Jeju tu rɔ'ne ki rɔ nje ki dɔgi gidə in joo'ti el'de ene: «Nga ingi, a awi el yan'ne wa?» ⁶⁸ Nan Piyər el Jeju ene: «Burəbe, j'a j'aw rɔ nan'ti wa? In ə ta kaji in me ji'ti biti ki non'ti. ⁶⁹ J'in, j'un me'je pəti dɔ'i'ti. Ningə ji gər kadi in Kar njay ki Luwə ulə.» ⁷⁰ Jeju təl el'de ene: «In m'in ə m'mbəti'se in ki dɔgi gidə in joo kin, nan de kare dann'se'ti, ndil Su in me'ə'ti.» ⁷¹ Lo kin'ti, Jeju isi elta ki dɔ Judasi'ti ki ngonn lə Simon Isikariyoti'ti. Tado in ə in ki kare dann njendo'gi'ti ki dɔgi gidə in joo ki a ulə Jeju ji njeban'gi'ti.

7

Ngannkon Jeju uni me'de adi'ə

¹ Go'ti, Jeju nanyi ki lo njiyə'ti dɔnangi Galile'ti, ge el kadi n'njiyə n'aw ə n'təl dɔnangi Jude'ti, tado njekundɔ Juwipi'gi isi sangi kadi n'toli'ə. ² Nga ningə dɔkagilo ra nanyi lə

Juwipi'gi ki kadi sii ginn *Køyku'ti in ndøkba*,
³ ə ngannkon Jeju eli'ə eyina: «In ne ə aw
 dɔnangi Jude'ti adi njendo'gi læ'i kaa oyi nya'gi
 ki isi ra'de kin tɔ. ⁴ De ki ndigi kadi de'gi oyi'ne
 kam a ra nya'gi kuti lo'ti el. Nga ningə, toki isi ra
 nya'gi ki əti ɓol kin, maji kadi ra adi de'gi pəti
 oyi'nu.» ⁵ Nan toki rɔta'ti, ngannkon'a'gi inbe
 uni me'de adi'ə el. ⁶ Ə Jeju el'de ene: «Nɔ lə'm
 re el ɓay; nan ingi, ndo'gi pəti to maji tado lə'se.
⁷ De'gi ki dɔnangi'ti ne kin a awi sese ki ta el, nan
 m'in ə, me'de majel sə'm tado m'el kulə ra'de'gi
 ki majel ki taga. ⁸ Ingi ə awi lo ra nanyi'ti kin.
 M'in ə, m'a m'aw el, tado ndo lə'm nanyi ɓay.»
⁹ Go ta'gi'ti ki el kin, isi Galile'ti ba. ¹⁰ Nan loki
 ngannkon'a'gi awi lo ra nanyi'ti, in kaa ɔti osi dɔ
 row'ti tɔ ki kanji kadi de oo'ə. Aw to lo kaw ki
 lo kiyə'ti be.

Nyando ki lo ra nanyi kisi ginn Køy lo'ti

¹¹ Dɔkagilo ra nanyi'ti, njekundo Juwipi'gi
 sangi Jeju ningə dəji eyina: «In lo'ti ki ra be wa?»
¹² De'gi manjinan ta'ti ngayn dɔ'a'ti dann bulə
 de'gi'ti; nje ki nan'gi eli eyina: «In de ki maji,» ə
 nje ki nungi eli eyina: «Jagi, isi ɓuki bulə de'gi
 mu'ti,» tɔ. ¹³ In be kaa de ki kadi elta li'ə ki taga
 wangi goto, ɓoli njekundo Juwipi'gi.

¹⁴ Ndo'gi ki kadi ra nanyi dər te dana nga ə Jeju
 aw ginn Køy'ti læ Luwə, isi ndo nya de'gi. ¹⁵ In
 nya ki ndo'ji Juwipi'gi ngayn adi dəji nan ta eyina:
 «In kam de ndo'ə nya el tɔ, nga ra bann ə gər nya
 əti ɓol be wa?» ¹⁶ Ə Jeju ilə'de'ti ene: «Nya ki

* **7:2** 7.2 Lebitiki 23.34-36; Ndukun ki nja joo 16.13

m'nji m'ndo kin ngirə in rə'm'ti el, nan ngirə in rə Luwə'ti ki njekulə'm. ¹⁷ Kin ə re de ndigi kadi n'ra nya ki Luwə ndigi ə, lo kin'ti ə a gər ar njay toki nya ki m'nji m'ndo kin ngirə in rə Luwə'ti eke in m'inbe ə m'ində ngirə wa. ¹⁸ De ki nje kelta ki tə'ne inbe isi sangi təbar lə'ne inbe. Nan de ki sangi təbar lə nje kulə'ne a elta ki rəta'ti, ningə nya ki gorow'ə'ti el goto rə'a'ti tə. ¹⁹ Moji adi'se ndukun adi tai maji, nan de ki təl rə'ne go'ti goto. Nga ra bann ə isi sangi kadi tōli m'in wa?» ²⁰ Ə bulə de'gi eli'ə eyina: «In aw ki ndil ki majel me'i'ti! Nan ə isi sangi kadi n'tōli wa?» ²¹ Ə Jeju təl un ta ilə'de'ti ene: «M'ra nya kareba be, ə ingi pəti əti'se bol! ²² Moji adi'se ndu kadi ujəi mōti ngann'gi ningə in ndu ki te rə Moji'ti ne par el, nan in kaw'je'gi ki kete nu ə uni ndu kin ə ingi si ujəi mōti ngann'gi ndə kərkon'ti†. ²³ Kin ə re ujəi mōti ngonn ndə kərkon'ti kadi to de kidi ndukun lə Moji el ə, ra bann ə me'se to'se də'm'ti m'in ki m'aji darə de ba pəti ndə kərkon'ti wa? ²⁴ Inyəi ta gangi ta kigo lo koo'ti lə'se, ə gangi ta ki dana.»

Jeju in Kirisiti ki Luwə mbət'ə

²⁵ De'gi ki Jerujalem'ti eli eyina: «De kam el ə de'gi isi sangi kadi n'tōli'ə wa? ²⁶ Nga nyi ra elta taga wangi am, ə de el'ə ta madi el! Kibo'gi lə'je gəri bəti kadi in Kirisiti, De ki Luwə mbət'ə inbe wa ənn? ²⁷ Ki ne kin, ji gər lo ki de kin in'ti maji, nan ndə ki Kirisiti De ki Luwə mbət'ə a te bus ə, de kare kaa a gər lo ki in'ti el.» ²⁸ Lo kin'ti, Jeju ki isi ndə de'gi nya ginn Kəy'ti lə Luwə un

† 7:22 7.22 Lebitiki 12.3; Lotum 17.10-13

ndu'ne ki taa ene: «In mērita kadi in gēri m'in maji, taa in gēri lo ki m'in'ti tō! Ta ri in m'inbe ə m'ulə rō'm el, nan Luwə ki njekulə'm in de ki asi kadi de ində me'ne dō'a'ti. Ingi, in gēri'ə maji el. ²⁹ M'in m'gər'ə maji tadō m'ində rō'a'ti, taa in ə ulə'm tō.» ³⁰ Lo kin'ti, de'gi isi sangi kadi n'uwəi Jeju, nan de ki kadi ində jī'ne dō'a'ti goto, tadō ndō li'ə asi el bay. ³¹ Ningə dann bulə de'gi'ti, de'gi ngayn uni me'de adi'ə ə eli eyina: «Dokagilo ki Kirisiti De ki Luwə mbət'ə a re ə, a ra nyakōji'gi ki utə nya dingəm kin wa?» ³² Ə ta ki bulə de'gi isi yəmi ginn mindi de'ti ojidō Jeju kin osi mbi Parisi'gi'ti, adi Parisi'gi ki kibo'gi lə njekujənyamosi kadikare'gi uləi njengəm dō lo'gi lə'de kadi awi uwəi Jeju. ³³ Ə Jeju el ene: «M'a m'in sese kagilo nden be bay, ə m'a m'aw ki rō nje kulə'm'ti. ³⁴ A sangi m'in nan a ingəi m'in el, tadō loki m'a m'in'ti kin a asi kadi a awi'ti el.» ³⁵ Ə dō ta'ti kin Juwipi'gi dəji nan ta eyina: «Lo ki ra be ə a awi'ti ə kadi j'a j'ingəi el wa? A aw go ngannkon'ne'gi'ti ki sananyinan dann Gireki'gi'ti kin kadi aw ndo nya Gireki'gi wa? ³⁶ Ta ki el ene: “A sangi m'in nan a ingəi m'in el, tadō loki m'a m'in'ti kin a asi kadi a awi'ti el,” kin kōr me'ə nan ri wa?»

Dəboy ndō ra nanyi

³⁷ Dəboy ndō ra nanyi, ki in ndō kibo ngayn ə‡, Jeju ində ra taa un ndu'ne ki taa el ene: «Kin ə re de madi kundə ra'a ə, kadi re rō'm'ti anyi mann. ³⁸ De ki un me'ne adi'm ə, “mann ba'gi ki nje kadi de'gi si ki dō'de taa a uwəi bul bul

‡ 7:37 7.37 Lebitiki 23.36

ngar me'ə'ti," toki Makitu læ Luwə el'n.» ³⁹ Lo kin'ti, Jeju isi elta læ Ndil Luwə ki kadi de'gi ki uni me'de adi'ə a ingəi, tado dəkagilo'ə'ti kin Ndil Luwə re do de'gi'ti el bay, tado Jeju ur me toji'ti læ'ne el bay.

Bulə de'gi gangi nan tado Jeju

⁴⁰ Dann bulə de'gi'ti, de'gi madi ki oyi ta kel Jeju eli eyina: «Toki rōta'ti, de kam in Njekeltakita Luwə'ti ki maji kadi a re kakin ə inbe!» ⁴¹ Nje ki nan'gi eli eyina: «In Kirisiti ki in De ki Luwə mbət'ə.» Nan nje ki nungi bay manji eyina: «Kadi Kirisiti in de ki Galile'ti wa? ⁴² Makitu læ Luwə el toki Kirisiti ki in De ki Luwə mbət'ə, a in de ki ginn koji'ti læ *Dabidi, ningə a te ki tarow ki Betilehem'ti, ki in ngonnn be koji Dabidiš.» ⁴³ In be ə, bulə de'gi gangi nan tado læ Jeju. ⁴⁴ De'gi madi dann'de'ti ndigi kuwə, nan de ki kadi ində ji'ne do'a'ti goto.

Me ngan læ njekundo Juwipi'gi

⁴⁵ Njengəm ta lo læ Juwipi'gi ki awi kadi uwəi Jeju kakin, təli rei rō njekundo njekujənyamosi kadikare'gi'ti in ki Parisi'gi, ə kibo'gi læ njekujənyamosi kadikare'gi ki Parisi'gi dəji'de eyina: «Nga ra bann ə rei si'ə el wa?» ⁴⁶ Ə njengəm lo'gi eli eyina: «Ndo kare j'oo de elta toki dingəm kin isi el'n el.» ⁴⁷ Ə Parisi'gi dəji'de eyina: «Ingi kaa inyəi rō'se adi ədi'se tō wa? ⁴⁸ Oyi'de kare be dann nje ki boi'ti eke dann Parisi'gi'ti un me'ne non wa? ⁴⁹ Bulə de'gi kam

---

§ 7:42 7.42 2 Samiyel 7.12; Mis 5.1; Mat 2.5

in de'gi ki gəri ndukun læ Moji el, in de'gi ki Luwə a tuji de kɔ!»

⁵⁰ Nikodem ki in ki kare dann Parisi'gi'ti ki kete aw rɔ Jeju'ti un ta el'de ene: ⁵¹ «Kin ə re de oo ta ki ta'de'ti el num, taa oo nya ki ra el num ə, ndukun læ'je a gangi ta dɔ'a'ti el*.» ⁵² Nan iləi'ə'ti eyina: «In kaa in de ki Galile'ti tɔ wa? In sangi ginn'ə maji oo, njekeltakita Luwə'ti ki kadi in de ki Galile'ti goto.» ⁵³ Go'ti, de ki ra kaa ɔti aw bə lə'ne.

8

Jeju in ki dene ki nje kuwə marum

¹ [Jeju ɔti non aw dɔ mbal kagi Buni'gi'ti. ² Nan loki lo ti njay par ə təl re nati Kəy'ti læ Luwə. De'gi pəti rei ki rɔ'a'ti, ə isi nanga isi ndo'de nya. ³ Lo kin'ti, njendo ndukun'gi ki Parisi'gi rei ki dene ki indəi ji'de dɔ'a'ti lo kuwə marum'ti, adi'ə ra takum de'gi'ti, ⁴ ningə eli Jeju eyina: «Njendo de'gi, dene kam j'ində ji'je dɔ'a'ti lo kuwə marum'ti. ⁵ Nga ningə, Moji el'je me ndukun'ti* kadi koo dene'gi ki be kin ji tilə'de ki mbal ji təl'de kɔ, ə in, ta lə'i in ri wa?» ⁶ Elita kin be to kuləkikiyə kadi uwəi Jeju to indəi taa dɔ'a'ti. Nan Jeju ulə dɔ'ne nanga ə isi ndangi nya ki ngonn ji'ne nanga. ⁷ Ə loki nanyinan ki lo dəj'ə ta'ti, Jeju ɔr dɔ'ne taa el'de ene: «De ki dann'se'ti ne ki ra majel nja kare el ə, kadi ilə ki mbal dəkete.» ⁸ Jeju elta be ə təl ulə dɔ'ne nanga gogi, isi ndangi nya nanga. ⁹ Ə loki oyi ta kin

* **7:51** 7.51 Ndukun ki nja joo 1.16   * **8:5** 8.5 Lbt 20.10; Ndu 22.22-24

ə, ɔti kare kare, ulə ngirə dɔ nje ki togi'ti, təl'n dɔ nje ki du'ti. Ta tolta'a'ti, Jeju nanyi ki kar'ne ba. Dene kakin ə ra ngawdann lo'ti; ¹⁰ ə Jeju un dɔ'ne ki taa el'ə ene: «Dene, de'gi kaa rai ra? De kare kaa gangi ta dɔ'i'ti el wa?» ¹¹ Ningə dene el'ə ene: «Burəbe, de kare kaa gangi ta dɔ'm'ti el,» ə Jeju el'ə ene: «M'in kaa m'gangi ta dɔ'i'ti el jagi tɔ, nga ningə aw, ə ra majel gogi el†.»]

Jeju in kunji ki dɔnangi'ti

¹² Jeju təl el'de bay ene: «M'in kunji ki dɔnangi'ti, de ki un go'm, a njiyə me lo ki diw'ti el, kunji ki nje kadi de'gi sii ki dɔ'de taa a unji dɔ'a'ti.» ¹³ Lo kin'ti, Parisi'gi eli'ə eyina: «In inbe ə isi mannaji ki dɔ'i'ti ə, mannaji lə'i in ki rɔta'ti el.» ¹⁴ Ə Jeju ilə'de'ti ene: «Re m'inbe m'man naji dɔ rɔ'm'ti kaa m'gər kadi mannaji lə'm in ta ki rɔta'ti, tado m'in m'gər lo ki m'in'ti num, m'gər lo ki m'nji m'aw'ti num, nan ingi, gəri lo ki m'in'ti el num, in gəri lo ki m'nji m'aw'ti el num tɔ. ¹⁵ Ingi isi gangi ta kigo lo koo'ti lə de, nan m'in m'gangi ta dɔ de'ti el. ¹⁶ A kin ə re m'gangi ta non ə, in ta ki gangi ki gorow'ə'ti, tado m'in ki kar'm ə m'gangi ta el, Bai ki njekulə'm in sə'm nan'ti. ¹⁷ Ningə me ndukun'ti lə'se inbe kaa ndangi eyina: “Kin ə re de'gi joo manyinaji, ə mannaji lə'de aw go nan'ti ə, ta lə'de in ta ki rɔta'ti‡.” ¹⁸ M'inbe m'man naji dɔ rɔ'm'ti, ningə Bai ki ulə'm kaa mannaji lə'ne dɔ'm'ti tɔ.» ¹⁹ Ningə dəji'ə eyina: «Baw'i in lo ki ra'ti dana

† **8:11** 8.11 Barta'gi kin goto me makitu'gi'ti ki kete ki in ta lə Luwə ki ndangi to kunmindɔ ki sigi. ‡ **8:17** 8.17 Ndu 19.15, 17.6

wa?» Æ Jeju ilø'de'ti ene: «In gøri m'in el, taa in gøri Bai el tɔ. Kin ø re in gøri m'in ø re a in gøri Bai tɔ.» ²⁰ Ta'gi kin te ta Jeju'ti loki isi ndo'n de'gi nya nati Køy'ti læ Luwø. Isi lo'ti ki nya'gi ki de'gi isi iløi kadikare'ti adi Luwø'ti. Nga ningø de uwø el, tado ndo li'ø asi el bay.

Jeju elta dɔ kaw'ne rɔ Baw'ne'ti

²¹ Jeju el'de ta ki rangi bay ene: «M'a m'aw, ningø a sangi m'in, nan a oyi me majel'gi'ti læ'se. Lo ki m'a m'aw'ti kin a asi kadi a awi'ti el.» ²² Lo kin'ti, Juwipi'gi elinan eyina: «A tøl rø'ne ø ra bann ø el ene: "Lo ki m'a m'aw'ti kin a asi kadi a awi'ti el wa?"» ²³ Æ Jeju el'de ene: «In, in de'gi ki dɔnangi'ti ne, ø m'in, m'in de ki dɔran'ti taa nu tɔ; in de'gi læ dɔnangi, nan m'in, m'in de læ dɔnangi el. ²⁴ Ningø in tado kin ø m'el'n kete m'ene: "A oyi me majel'gi'ti læ'se." Kin ø re uni me'se adi m'in toki in m'in "Nje kisi non" el ø, a oyi me majel'gi'ti læ'se.» ²⁵ Æ døji'ø eyina: «In be kam in nan wa?» Ningø Jeju ilø'de'ti ene: «M'in de ki m'el'se lo kulø ngirø'ti nu inbe kin. ²⁶ Nga ningø, ki øji dɔ'se, m'aw ki ta ngayn kadi m'el ge, m'gangi ge; nan ta ki m'ingø rɔ nje kulø'm'ti kin par ø m'a m'ilømbør'ø rɔ de'gi'ti ki dɔnangi'ti ne. Ningø ta li'ø in ta ki røta'ti.» ²⁷ Jeju isi el'de ta ki dɔ Baw'ne Luwø'ti nan ingi gøri me ta kin el. ²⁸ Æ Jeju el'de ene: «Ndo ki a børi m'in Ngonn de taa kagidøsi'ti kin ø, a gøri kadi m'in "Nje kisi non"; taa a gøri kadi m'ra nya madi dɔ rø'm el tɔ, nan in nya ki Bai ndo'm ø m'nji m'el. ²⁹ Nje kulø'm in sø'm nan'ti; inyø'm ki kar'm el, tado

dokagilo'gi pøti m'ra nya ki nøl'ø.» ³⁰ Loki Jeju elta kin be, de'gi ngayn uni me'de adi'ø.

Ngann kaw Abiraham

³¹ Jeju el Juwipi'gi ki uni me'de adi'ø ene: «Kin ø re rai dō nja'se'ti me ta'ti ləm ø, in njendo'gi ləm ki rōta'ti. ³² A gøri nya ki rōta'ti, ningø nya ki rōta'ti kin a taa'se ji bør'ti ilø'se taa inbe.» ³³ Ø ingi eli Jeju eyina: «J'in ngann kaw *Abiraham, ningø ji ra bør lø de ndō kare el tō, nga ra bann be ø in el ene nya ki rōta'ti a taa'je ji bør'ti ilø'je taa wa?» ³⁴ Ø Jeju ilø'de'ti ene: «Toki rōta'ti, adi m'el'se: de ki ra ki ra majel, in bør lø majel. ³⁵ Bør a isi ki de'gi ki isi ra bør lø'de kin biti ki non'ti el, nan ngonn koji'de a isi se'de biti ki non'ti. ³⁶ Adi re Ngonn lø Luwø taa'se ji bør'ti ilø'se taa ø, a in de'gi ki taa k'ilø taa ki rōta'ti ji bør'ti. ³⁷ Nga ningø, m'gør kadi in ngann kaw Abiraham; nan isi sangi kadi tōli m'in tado mbøti ta ləm. ³⁸ M'in m'nji m'el nya ki m'oo rō Bai'ti, nan ingi ø, isi rai nya ki baw'se el'se tō.» ³⁹ Ningø iløi Jeju'ti eyina: «kaw'je in Abiraham.» Ø Jeju el'de ene: «Kin ø re in ngann kaw Abiraham toki rōta'ti ø re a rai kuløra Abiraham. ⁴⁰ M'in m'el'se nya ki rōta'ti ki m'ingø rō Luwø'ti, ningø ki ngøsine kin isi sangi kadi tōli m'in. In kin in kulø ki Abiraham ra el jagi. ⁴¹ In isi rai kuløra baw'se.» Ningø iløi Jeju'ti eyina: «J'in ngann'gi ki koji ginn kaya'ti el; Baw'je in kareba ø in Luwø.» ⁴² Ø Jeju el'de ene: «Kin ø re Luwø in Luwø lø'se ø re a in ndigi m'in, tado m'te rō'a'ti ø m're lo kin'ti. In m'inbe ø m're ki dō'm el, nan in in ø ulø'm. ⁴³ Tado ri ø in gøri me ta ləm el

wa? In gəri el tado asi kadi uri mbi'se go ta'ti læ'm el. ⁴⁴ Su ə in baw'se, ningə in ndigi kadi rai ndigi læ baw'se. In de ki in nje tol de'gi lo kulə ngirə kosi'ti li'ə nu. In ra me nya ra'ti ki rəta'ti nja kare el, tado nya ki rəta'ti goto rə'a'ti. Kin ə re elta ki ngom ə, in kin ə in ta ki osi bo'ə'ti, tado in nje ngom num, in baw nyara ki ngom num. ⁴⁵ M'in ə, m'in nje kelta ki rəta'ti ə mbeti kun me'se kadi m'in. ⁴⁶ Nan dann'se'ti ə asi kadi toji toki m'ra majel wa? A kin ə re m'elta ki rəta'ti ə, ra bann ə kadi uni me'se adi'm'in el wa? ⁴⁷ De ki in yan Luwə, a oo ta læ Luwə, ningə ingi, oyi ta læ'm el, tado in læ Luwə el.»

Jeju in ki Abiraham

⁴⁸ Lo kin'ti, Juwipi'gi eli Jeju eyina: «In gorow'ə'ti kadi j'eli j'ene: in de ki Samari'ti, taa ndil ki majel isi me'i'ti tɔ.» ⁴⁹ Ə Jeju el'de ene: «Jagi, ndil ki majel goto me'm'ti, nan nya kare ki m'oo ə, m'in m'osi kurə Bai, ə in mbəti kəsikurə'm tɔ par. ⁵⁰ M'in m'nji m'sangi kadi de'gi uləi toji dɔ'm'ti el. De ki isi sangi kadi de'gi uləi toji dɔ'm'ti in non, in ə a gangi ta kin taa. ⁵¹ Ningə toki rəta'ti, adi m'el'se, de ki təl rə'ne go ta'ti læ'm ə, de'ə kin a oy el ratata.» ⁵² Lo kin'ti non, Juwipi'gi eli'ə eyina: «Ki ne kin, ji gər maji nga toki ndil ki majel isi me'i'ti. Abiraham oy, taa de'gi ki njekeltakita Luwə'ti kaa oyi tɔ, ningə in el ene: “De ki təl rə'ne go ta'ti læ'i ə, de'ə kin a oy el ratata.” ⁵³ In utə kaw'je Abiraham ki oy kin wa? Taa njekeltakita Luwə'ti kaa oyi tɔ! In oo rə'i kadi in nan wa?» ⁵⁴ Ningə Jeju ilə'de'ti ene: «Kin ə re m'tɔji rə'm m'inbe ningə,

in toji ki nda'a goto. Nga ningə, de ki njekulə toji do'm'ti in Bai. In ki isi elita li'ə eyina in Luwə lə'se, ⁵⁵ nan gəri'ə el. M'in m'gər'ə. Kin ə re m'el m'ene m'gər'ə el ə, re m'a m'in nje ngom to ingi be to. Nan m'in m'gər'ə, taa m'təl rə'm go ta'ti li'ə to. ⁵⁶ Kaw'se Abiraham ra rənel ngayn tado ində me'ne'ti kadi n'a n'oo ndo ki m'a m're'n. Nga ningə oo ndo re'm, adi rə'a nəl'ə ngayn.» ⁵⁷ Lo kin'ti, Juwipi'gi dəji Jeju eyina: «In ra bal do mi el bay ə kum'i oo Abiraham wa?» ⁵⁸ Ə Jeju ilə'de'ti ene: «Toki rəta'ti, adi m'el'se, kete non koji Abiraham'ti, "M'in m'nji non".» ⁵⁹ Lo kin'ti non be, kəri mbal kadi n'tiləi Jeju, nan ur dann bulə de'gi, ə te ginn Kəy'ti lə Luwə kə, aw.

9

Jeju aji njekumto kare

¹ Loki Jeju isi ində dər ningə, oo de ki kum'ə to lo koj'o'ti nu isi. ² Njendo'gi li'ə dəji'ə eyina: «Njendo de'gi, dingəm ki kum'ə to lo koj'o'ti nu kin, kum'ə to oji'n do majel li'ə inbe eke, oji'n do majel lə njekoj'o'gi wa*?» ³ Ə Jeju el'de ene: «In ta lə majel li'ə el num, in ta lə majel lə njekoj'o'gi el num, nan kum'ə to be kadi Luwə oji'n togi'ne taga kadi de'gi gəri. ⁴ Dəkakילו ki kadi to bay, maji kadi ji rai kulə lə de ki njekuləm, tado lo a ndul ə, lo kadi de a ra kulə goto. ⁵ Toki m'in'n dənangi'ti ne bay, m'in kunji ki dənangi'ti.» ⁶ Loki Jeju el ta'gi kin be ə, go'ti, tuw mann ta'ne nanga, loy'n nangi, or gidi kum nje kumto'ti kakin. ⁷ Ningə, el njekumto

* 9:2 9.2 Tekitaga 20.5

ene: «Aw togi kum'i lo ndogi mann'ti ki Silowe†.» «Silowe» kør me'ə nan «njekawkulə». Be ə, njekumtə aw togi kum'ne low'ə'ti kakin, ə ta təl'ə, kum'ə oo lo maji. ⁸ Nje gədi kəy'gi li'ə, ki nje'gi ki kete isi oyi'ə lo kəy nya'ti, eli eyina: «M'a, in kam in de ki nje kisi nanga, kəy nya kakin el wa?» ⁹ Ningə nje ki nan'gi eli eyina: «In darə'a inbe.» Ə nje ki nungi eli eyina: «Jagi in in el, nan in de ki nje tanan si'ə.» Ningə inbe ki də'ne el ene: «In darə'm m'inbe.» ¹⁰ Nga a dəji'ə ta eyina: «Re inbe ə, ra bann be ə kum'i oo lo wa?» ¹¹ Ə el'de ene: «Dingəm ki tə'a nan Jeju ə ləy nangi ər gidi kum'ti, ə el'm ene: «Aw Silowe'ti togi kum'i», ə m'aw m'togi kum'm, par ə kum'm oo lo maji.» ¹² Ningə dəji'ə eyina: «Dingəm kin in ra be wa?» Ə el'de ene: «M'gər el.»

Parisi'gi dəji ta dingəm ki kete kum'ə tə kakin

¹³ Lo kin'ti, ərɪ dingəm ki kete kum'ə tə kakin awi si'ə rə Parisi'gi'ti. ¹⁴ Ningə, ndə'a'ti ki Jeju ləy'n nangi ki mann ta'ne ər gidi kum'ə'ti adi kum'ə oo lo kakin in ndə kərkon. ¹⁵ Ə Parisi'gi dəji'ə ta ki yan'de dangi bəy ke ra bann ə n'oo'n lo wa? Ə el'de ene: «Jeju ər nangi ki ləy kum'm'ti, ə m'aw m'togi kum'm, ə ngəsine kum'm oo lo.» ¹⁶ Lo kin'ti, Parisi'gi ki madi eli eyina: «De ki ra nya kin in de ki in rə Luwə'ti el, tadə ində kum'ne go ndə kərkon'ti el.» Nan nje ki nungi eli eyina: «Nga ra bann be ə, de ki njeramajel par a aw ki togi kadi ra'n nyakoji'gi ki əti bəl be kin wa?» Be ə, ta kin re ki gangi nan

† 9:7 9.7 2 Ngar'gi 20.20; Ejay 8.6

dann'de'ti. ¹⁷ Ningə təli dəji njekumtə kakin bay eyina: «Nga inbe ki dɔ'i, ta ri ə el dɔ de'ti ki te kum'i adi kum'i oo lo kin wa?» Ə njekumtə el ene: «In njekeltakita Luwə'ti.» ¹⁸ Juwipi'gi mbeti kun me'de kadi toki in de ki kete kum'ə tɔ, ə ngosine de te kum'ə adi kum'ə oo lo. Rai biti uni njekoj'o'gi rei. ¹⁹ Ə dəji'de ta eyina: «De kam in ngonn'se inbe toki rɔta'ti wa? A re in ngonn'se inbe ə, kum'ə tɔ lo koj'o'ti inbe wa? A re kum'ə tɔ lo koj'o'ti ə, ra bann be ə ngosine kum'ə oo lo wa?» ²⁰ Ə njekoj'o'gi eli eyina: «Ji gər maji kadi in ngonn'je inbe, taa kum'ə tɔ lo koj'o'ti nu tɔ. ²¹ Nan ki ojido kum'ə ki ngosine oo lo, eke nan ə te kum'ə adi kum'ə oo lo inbe kin ə, ji gər nya kare me'ti el. Ningə inbe tɔgi gangi ənn ə dəji'ə, ə a elta ki dɔ rɔ'ne'ti.» ²² Nje koj'o'gi elita kin be tado bol ki boli Juwipi'gi. Tado Juwipi'gi dɔ'i tanan'ti kadi to de ki re el ene Jeju in Kirisiti De ki Luwə mbət'ə ə, sow tuwə ginn kəykawnan'ti lə Juwipi'gi kɔ. ²³ In tado kin ə, njekoj'o'gi eli eyina: «Inbe tɔgi gangi ənn ə, dəji'ə.» ²⁴ Ə Parisi'gi bari de ki kete kum'ə tɔ kakin adi'ə re ki nja joo, ningə eli'ə eyina: «Elta ki rɔta'ti, osi'n kurə Luwə. Ji gər kadi dingəm kin in njeramajel.» ²⁵ Lo kin'ti, dingəm ki kete kum'ə tɔ kakin el'de ene: «In njeramaji, kin ə in njeramajel inbe kaa m'gər nya kare me'ti el, nya kare ki m'gər maji ənn: kete kum'm tɔ, ningə ngosine kum'm oo lo.» ²⁶ Ningə təli eli'ə eyina: «In ri ə ra sə'i wa? Ə ra bann tɔ ə adi kum'i oo lo wa?» ²⁷ Lo kin'ti el'de ene: «Ta kin m'el'se kete nga, ə in mbeti koo ta ləm, ə ra bann ə in gei kadi m'təl m'el'se bay wa? In ndigi kadi təli

njendo'gi li'ə tɔ wa?» ²⁸ Loki el Parisi'gi ta be ə, ingi taji'ə ə eli'ə eyina: «In ə in njendo li'ə, nan j'in, j'in njendo'gi lə Moji. ²⁹ Ji gər kadi Luwə elta ki Moji, nan de lə'i kin, ji gər lo ki te'ti el.» ³⁰ Ə dingəm kakin el Parisi'gi ene: «In nya ki əti bol ngayn kadi de ki rɔta'ti, ingi gəri lo ki te'ti el tɔ, ə de'ə kakin taa adi kum'm oo lo. ³¹ Ji gər maji kadi de'gi ki njeramajel, re elita ki Luwə ə, Luwə oo dɔ ta lə'de el, nan de ki nje bol Luwə, ki nje təl rɔ'ne go ndu'ə'ti, Luwə oo dɔ ta li'ə. ³² Ki mayinu inbe kin, ndɔ kare kadi j'oo nan de madi ə adi kum'de ki tɔ lo koj'o'ti nu oo lo be kin, m'oo el bay. ³³ Kin ə re dingəm kin in rɔ Luwə'ti el ə, nya madi kare ki asi kadi ra goto.» ³⁴ Lo kin'ti, eli'ə eyina: «In de ki ra me majel'ti lo koj'o'ti nu kam ə, ge kadi in ə ndo'je nya!» Ningə tuwəi'ə adi te taga. ³⁵ Jeju oo kadi tuwəi'ə, ə loki ingə, dəj'ə ene: «In un me'i adi Ngonn de wa?» ³⁶ Ə el Jeju ene: «Burəbe, Ngonn de ə in nan wa el'm adi to m'un me'm m'ad'a wa?» ³⁷ Ningə Jeju el'ə ene: «In oo'ə ki kum'i, in darɔ'a inbe ə isi elita kin.» ³⁸ Be ə, dingəm kakin el Jeju ene: «Burəbe, m'un me'm m'ad'i.» Ningə əsi məkəsi'ne nanga non'a'ti. ³⁹ Jeju el'ə ene: «M're dɔnangi'ti ne tado gangi ta, m're kadi de'gi ki kum'de tɔ, oyi lo, ə kadi nje ki kum'de oo lo, təli njekumtɔ'gi tɔ.» ⁴⁰ Loki Parisi'gi madi ki rai ki Jeju non, oyi dɔ ta ki Jeju el kin ningə, dəji'ə eyina: «J'in kaa j'in njekumtɔ'gi tɔ wa?» ⁴¹ Ə Jeju ilə'de'ti ene: «Kin ə re in njekumtɔ'gi toki rɔta'ti ə, re majel lə'se a goto, nan toki j'isi'n, ə oyi rɔ'se kadi kum'se oo lo kin ə, majel lə'se to tor'ne'ti ba.»

10

Kujita ki dɔ be nje bati'gi

¹ Jeju el ene: «Tokɪ rɔta'ti adi m'el'se. Kin ə re de madi ur go bati'gi'ti ki takəy el, nan in bal ki dɔ bɔr ki row ki rangi ə, de'ə kin in njebogi, in baw kaya. ² Nan de ki ur kəy go bati'gi'ti ki takəy, in ə njekul bati'gi. ³ Nje ngəm takəy bati'gi te takəy ad'a, ə bati'gi oyi dɔ ndu'ə. Ningə ɓar bati'gi lə'ne kare kare ki tɔ'de, te se'de taga. ⁴ Loki te ki bati'gi lə'ne pəti taga ningə, ɔti njiyə non'de'ti, ə bati'gi uni go'ə, tado gəri ndu'ə. ⁵ Bati'gi a uni go de ki rangi el. Re oyi de ki rangi ə, a anyinan sanyi kɔ kad'a'ti, tado gəri ndu de'gi ki rangi el.» ⁶ Jeju el'de kujita kin, nan gəri nya ki el'de ta dɔ'ti kin el. ⁷ Ə Jeju təl el'de ɓay ene: «Tokɪ rɔta'ti, adi m'el'se, m'in takəy bati'gi. ⁸ De'gi pəti ki rei rɔ'm'ti, in njebogi'gi, ki baw kaya'gi, adi bati'gi oyi ta lə'de el*. ⁹ M'in takəy, re de ur kəy ki row ki rɔ'm'ti ə, de'ə a ingə kaji. A ur kəy num, a te num, taa a ingə nyakusɔ'ne num tɔ. ¹⁰ Njebogi re ə, re tado bogi, re tado tɔl nya, ə re tado tuji nya tɔ par. Nan m'in, m're kadi de'gi ingəi kaji. Ningə kadi in kaji ki to mbar mbar.

¹¹ «M'in nje njekul bati'gi ki maji. De ki njekul bati'gi ki maji, adi rɔ'ne tado bati'gi lə'ne. ¹² Nan de ki in njekul bati'gi tado kingə nar par um in ɓe'de el, loki oo jagum isi re ki dɔ bati'gi'ti, inyə bati'gi ə anyi, adi jagum re uwə'de ge, sanan'de ge. ¹³ Njekul bati'gi tado kingə'n nar kin anyi,

* **10:8** 10.8 Jeremi 23.1-2; Ejəkel 34.2-3

tado nya li'ə in nar par ə isi sangi, adi oo lo kadi ində rɔ'ne kon'ti tado lə bati'gi el. ¹⁴ M'in, m'in njekul bati'gi ki maji. M'gər bati'gi lə'm, ə bati'gi lə'm gəri m'in tɔ. ¹⁵ Gəri m'in toki Bai gəri'm ə m'in m'gər'n Bai kin be tɔ. Be ə, m'adi rɔ'm tado bati'gi lə'm. ¹⁶ M'aw ki bati'gi ki rangi non bay ki in me kəy'ti ne el. Ingi kaa, maji kadi m're se'de me kəy'ti. A oyi ndu'm ə, a təli nyakul'gi ki kareba ginn nje ngəm bati'gi'ti ki kareba. ¹⁷ Bai ndigi'm, tado m'adi rɔ'm kɔ kadi to m'təl m'ingə kingə ki rangi. ¹⁸ De ki a ində tɔgi dɔ'm'ti kadi m'ilə rɔ'm kɔ goto. In m'inbe ə m'adi ki me ndigi lə'm. M'aw ki tɔgi kadi m'adi'n num, kadi m'taa'n num. In kin ə in ndu ki m'ingə ki rɔ Bai'ti.» ¹⁹ Ta lə Jeju kin təl re ki gangi nan ki rangi dann Juwipi'gi'ti bay. ²⁰ Ngayn'gi dann'de'ti eli eyina: «Ndil ki majel isi me'ə'ti, dɔ'a ra dana el, ə ra bann ə isi oyi ta li'ə wa?» ²¹ Ə nje ki nungi eli eyina: «De ki ndil ki majel isi me'ə'ti elta be el. De ki ndil ki majel isi me'ə'ti asi kadi a te kum njekumtɔ'gi el.»

Juwipi'gi mbeti koo mbi'de'ti toki Jeju in Ngonn Luwə

²² Dɔkagilo'ə'ti kin, Juwipi'gi isi rai nanyi tɔr ndu dɔ Kəy'ti lə Luwə Jerujalem'ti. In dɔ kagilo kul'ti. ²³ Jeju ulə lo aw ge təl ge ginn tabiti'ti lə *Salomon, nati Kəy'ti lə Luwə. ²⁴ Juwipi'gi iləi nan gugə gidə, ningə eli'ə eyina: «Kadi bann'ti ə a el'je ta ki kadi me'je osi nanga wa? Kin ə re in Kirisiti De ki Luwə mbət'ə ə, el'je wangi adi j'oo.» ²⁵ Jeju el'de ene: «Ta kin m'el'se kete nga, nan uni me'se adi ta lə'm el. Nya'gi ki

m'nji m'ra'de me to Bai'ti kin manyinaji do'm'ti. ²⁶ Nan ingi, mböti kunme'se kadi m'in. Mböti tado in dann bati'gi'ti lö'm el. ²⁷ Bati'gi lö'm oyi ndu'm, m'gär'de, ningö ingi uni go'm to. ²⁸ M'adi'de kaji ki to biti ki non'ti, um nanyi kö el. Taa de ki kadi indö togi'ne taa'n'de ji'm'ti kaa goto to. ²⁹ Bai ki nje kadi'm'de aw ki togi do de'gi'ti pöti, adi de madi ki asi kadi indö togi taa'n'de ji Bai'ti goto. ³⁰ J'in ki Bai j'in kare.» ³¹ Lo kin'ti, Juwipi'gi töli tilöi'ö ki mbal bay kadi n'töli'ö. ³² Ö Jezu el'de ene: «M'ra nya'gi ki maji maji ngayn takum'se'ti ki togi ki in rö Bai'ti, nga in ki ra ö in göi kadi tilöi m'in ki mbal töli m'in tado'a wa?» ³³ Ö Juwipi'gi eli'ö eyina: «In tado nya maji ki ra ö ji ge kadi ji tilöi ki mbal ji töli el, nan in tado kelta ki mal. Tado in ki in de kare par ö el ene n'in Luwö†.» ³⁴ Jezu el'de ene: «Ndangi me ndukun'ti lö'se inbe'gi eyina: "M'in Buröbe m'el'se m'ene in luwö'gi". ³⁵ De'gi ki Luwö el'de ta lö'ne ö Luwö bar'de luwö'gi kin. Ningö göri maji kadi de ra togi buji ta lö Luwö el. ³⁶ M'in, Bai Luwö indö'm ta dangi, ulö'm dönangi'ti, ö m'el'n m'ene m'in Ngonn lö Luwö, ningö ingi eli eyina ke m'in nan ö m'el m'ene m'in Ngonn lö Luwö wa ö, m'in nje kelta ki mal do to Luwö'ti, kin in tado ri wa? ³⁷ Kin ö re m'ra kulö lö Bai el ningö to uni me'se adi m'in el! ³⁸ A kin ö re m'nji m'ra kulö lö Bai ningö, re uni me'se adi m'in el kaa, uni me'se adi kulö'gi ki m'ra'de kakin nden taa. Uni me'se kadi göri ö oyi toki Bai isi me'm'ti, ö m'in m'nji me Bai'ti to.» ³⁹ Lo kin'ti,

---

† 10:33 10.33 Lebitiki 24.16

sangi row nja kare bay kadi n'uwøi Jeju, nan te mbunø'de'ti aw.

⁴⁰ Jeju tøl aw gidi ba Jurden'ti, lo'ti ki kete Jan ra de'gi batøm'ti. Jeju aw isi low'ø'ti kin non.

⁴¹ De'gi ngayn rei rø'a'ti, ningø elinan eyina: «Jan ra nya madi kare ki øti bol el, nan nya'gi pøti ki el øji'n dø dingøm kin in nya'gi ki røta'ti.»

⁴² Lo kin'ti non be de'gi ngayn uni me'de adi Jeju.

11

Kindø Lajar lo koy'ti

¹ Dingøm kare ki njemonyi in non, to'a nan Lajar. Isi me be'ti ki Betani ki in ngonnbø læ Mari in ki ngonnkøn'ne Marti. ² In darø Mari inbø kin ø a ur hu ki øti maji nja Burøbe'ti num, bør nja'a ki bisi dø'ne num. Nga ningø in ngonnkøn'a Lajar to ø rø'a to'ø. ³ Kønnann'a'gi ki joo kin uløi de madi ad'a aw el Jeju ene: «Burøbe, njendigi læ'i basa mad'i in monyi.» ⁴ Loki Jeju oo ta kin ningø el ene: «Monyi læ Lajar kin a tøl'ø el, nan in monyi ki re kadi toji togi Luwø, taa kadi de'gi uløi toji dø'm'ti m'in Ngønn læ Luwø to.» ⁵ Jeju ndigi Marti in ki ngonnkøn'a ki dene Mari, taa ndigi Lajar to. ⁶ Jeju oo maji kadi Lajar in monyi, be kaa isi lo'ti ki si'ti kin ba ndø joo bay. ⁷ Go'ti, el njendo'gi læ'ne ene: «Adi ji tøli j'awi Jude'ti gogi.» ⁸ Ø Njendo'gi li'ø eli'ø eyina: «Njendo de'gi, ndø ngayn el ne bay ø Juwipi'gi sangi kadi n'tiløi'nu ki mbal n'tøli'nu kakin ø, ge kadi tøl aw Jude'ti bay wa?» ⁹ Jeju ilø'de'ti ene: «Ngann kadi in døgi gidø in joo me ndø'ti ki kare el wa? Ningø kin ø re de njiyø kada ø a osi el, tadø oo

lo maji. ¹⁰ A re njiyə kondɔ ə a osi, tado oo lo maji el.» ¹¹ Go ta'ti kin, Jeju ilə ta ki rangi do'ti ene: «Madi'je Lajar to bi, ningə m'a m'aw kadi m'ndəl'ə.» ¹² Ə njendo'gi eli'ə eyina: «Burəbe, re in bi ə to ə a ndəl bay.» ¹³ Jeju elta lə koy Lajar, nan njendo'gi oyi toki in ta lə bi ki kare. ¹⁴ Ə Jeju el'de ar njay ene: «Lajar oy. ¹⁵ Nga ningə ki oji do'se, rɔ'm nəl'm ngayn kadi m'goto low'ə'ti, kadi to ingi uni me'se adi'm'in. Ningə ki ne kin, adi j'awi do'a'ti.» ¹⁶ Ə Tomasi ki isi bari'ə «Ndungə» el ndəgi njendo'gi ene: «J'in kaa adi j'awi si'ə to j'oyi si'ə.»

Jeju in nje kadi de'gi təli sii ki do'de taa

¹⁷ Loki Jeju re te Betani'ti, oo kadi duwi Lajar ra ndɔ so nga. ¹⁸ Betani in ndəkba ki Jerujalem, asi kulə metər mutə be par, ¹⁹ adi Juwipi'gi ngayn rei rɔ Marti'ti in ki Mari kadi sɔli me'de oji'n do koy lə ngonkon'de. ²⁰ Loki Marti oo kadi Jeju a re non, in aw tilə kum'ə, ningə Mari taa isi yan'ne nanga me kəy'ti. ²¹ Marti ki aw tilə kum Jeju, el Jeju ene: «Burəbe, kin ə re in se'je ne ə re ngonkon'm a oy el. ²² Nan ki ne inbe kin kaa m'gər kadi nya'gi pəti ki dəji Luwə ə a adi.» ²³ Ə Jeju el'ə ene: «Ngonkon'i a ində lo koy'ti.» ²⁴ Ningə Marti il'ə'ti ene: «In ki rɔta'ti, m'gər kadi ndɔ ki njekoy'gi a indəi taa lo koy'ti doboy ndɔ'ti ə, Lajar a ində taa lo koy'ti tɔ*.» ²⁵ Lo kin'ti, Jeju el'ə ene: «M'in nje kadi de'gi indəi taa lo koy'ti, ki nje kadi de'gi sii ki do'de taa. De ki un me'ne, re oy mindi kaa, a təl isi ki do'ne taa.

* **11:24** 11.24 Daniyel 12.2

²⁶ Nga ningə, de ki isi ki do'ne taa, ə un me'ne ə, de'ə kin a oy el ratata. M'dəj'i ke un me'i do ta'ti kin wa?» ²⁷ Ningə Marti il'ə'ti ene: «Oyo, Burəbe, m'un me'm m'ad'i toki in ə in Kirisiti, De ki Luwə mbət'ə, in ə in Ngonn lə Luwə, in ə in de ki maji kadi a re donangi'ti.»

Jeju non tado koy lə Lajar

²⁸ Go ta'ti ki Marti el kin ə, ɔti aw ɓar ngonkon'ne ki dene Mari, el'ə ta nanga yəgiri be ene: «Njendo de'gi ra non, ə isi dəj'i kadi aw.» ²⁹ Loki Mari oo ta kin taa par ə ində taa kalangi aw ki ro Jeju'ti. ³⁰ Jeju ur me ɓe'ti el ɓay, in lo'ti inbe ki Marti aw ingə'ti kete kakin ɓay. ³¹ Juwipi'gi ki sii me kəy'ti ki Mari, isi soli me'ə, loki oyi'ə ində taa kalangi, te taga, oyi ene isi aw ki doɓadi'ti kadi non wa, adi indəi taa awi go'ə'ti. ³² Loki Mari aw te lo'ti ki Jeju ra'ti, ə oo Jeju ə, osi nanga nja'a'ti, ningə el'ə ene: «Burəbe, kin ə re in se'je ne ə re ngonkon'm a oy el.» ³³ Loki Jeju oo kadi Mari isi non, taa Juwipi'gi ki in go'ə'ti kaa isi nonyi to ningə, me'ə ur mad'a, taa ndil'ə isi nanga el to. ³⁴ Ə dəji'de ene: «Iləi'ə ra be wa?» Ningə eli'ə eyina: «Burəbe, re ə oo.» ³⁵ Lo kin'ti, Jeju non. ³⁶ Ə Juwipi'gi eli eyina: «Oyi toji ki toji ndigi ki ndig'ə kin.» ³⁷ Nan nje ki nungi eli eyina: «Te kum njekumto, nga ra bann ə asi kadi ɔgi Lajar koy el to wa?»

Jeju adi Lajar ində lo koy'ti

³⁸ Lo kin'ti, me Jeju təl ur mad'a kur ki rangi ɓay, adi ɔti aw ki doɓadi'ti. Ningə in bolo mbal ə indəi mbal mad'a uti ta'a. ³⁹ Jeju el'de ene: «Ori mbal kin kə», nan Marti ki konnann nje goto el

Jeju ene: «Burəbe, ra ndo so nga, adi a əti.» ⁴⁰ Ə Jeju el'ə ene: «M'el'i m'ene ri wa? M'el'i m'ene re un me'i ə a oo toji lə Luwə.» ⁴¹ Lo kin'ti, ɔri mbal kɔ, ə Jeju un kum'ne ki taa ningə el ene: «Bai, m'ra'i oyo toki oo do ndu'm. ⁴² M'gər kadi ta'gi ki m'nji m'el'i kin oo do ndu'm dɔrɔ, nan m'elta kin be tado bulə de'gi ki gugi gidi'm kin, kadi uni me'de adi m'in toki in in ə ulə'm.» ⁴³ Go ta'ti kin ə, Jeju un ndu'ne ki taa elta ki togi'ne ene: «Lajar, te taga!» ⁴⁴ Ningə nje goto Lajar ində lo te taga. Ji'ə'gi ki nja'a'gi in ki ra'gi ki ta ku, taa takum'ə in ki dolo ki ku tɔ. Ə Jeju el'de ene: «Tuti'ə, ə inyəi'ə adi aw.»

*De'gi doi tanan'ti kadi n'toli Jeju
(Mat 26.1-5; Mrk 14.1-2; Luk 22.1-2)*

⁴⁵ Juwipi'gi ngayn ki rai rɔ Mari'ti, ə oyi nya ki Jeju ra, uni me'de adi Jeju. ⁴⁶ Nan nje ki nan'gi awi ingəi Parisi'gi, eli'de nya ki Jeju ra. ⁴⁷ Lo kin'ti, kibo'gi lə njekujənyamosi kadikare'gi ki Parisi'gi, ɔsi do nje gangi ta'gi lə Juwipi'gi nan'ti, ningə dəji nan eyina: «In ri dana ə kadi ji rai wa? Dingəm kin ra nyakɔji'gi ngayn! ⁴⁸ Kin ə re j'inyəi'ə adi ra nya'gi lə'ne kin ki non'ne'ti ə, de'gi pəti a uni me'de adi'ə, ningə de'gi ki Rɔm'ti a rei kadi tuji Kəy lə Luwə, taa a tuji ginn be lə'je tɔ!» ⁴⁹ Ə Kayipi ki in ki kare dann nje kundo Juwipi'gi'ti, ki bal'a'ti non in kibo lə njekujənyamosi kadikare'gi, un ta el'de ene: «In gəri nya kare me nya'ti ki isi ra nya kin el! ⁵⁰ In mərita maji oyi! In soti ngayn tado lə'se kadi ba kal de kare oy tado lə ginn de'gi banyi banyi, ə ginn be ki ta'a ba ingə tuji el.» ⁵¹ Nga ningə in

ta ki Kayipi inbe ə el ki do'ne el, nan toki bal'a'ti non in kibo læ njekujənyamosi kadikare'gi, Luwə ində taa ta'a'ti adi iləmbər'ə kete toki maji kadi Jeju a oy tado læ ginn be læ Juwipi'gi. ⁵² Ningə a oy tado læ ginn be læ Juwipi'gi par el, nan a oy kadi kaw'n ngann'gi læ Luwə ki sananyinan ki lo'gi dangi dangi kin kadi teli ginn de'gi ki kareba. ⁵³ In do ndo'a'ti non kin, njekundo Juwipi'gi uni ndu'de kadi n'toli Jeju. ⁵⁴ In be ə, Jeju ində ngangı njiyə taga takum Juwipi'gi'ti. Or ro'ne aw ndəkba kadi diləlo'ti, me ngonni be'ti ki bari'ə Epirayim. Aw si'ti non ki njendo'gi læ'ne.

⁵⁵ Dəkagilo ra nanyi læ Juwipi'gi ki bari'ə Paki in ndəkba, adi de'gi ngayn awi Jerujalem'ti kete non'ti kadi to rai nya'gi kigo kuji'ə'ti læ'de in Juwipi'gi kadi ari ro'de non Luwə'ti. ⁵⁶ De'gi kakin in ginn Kəy'ti læ Luwə, ningə isi sangi Jeju, ə dəji nan ta dann'de'ti eyina: «Mərta læ'se in ri wa? Kadi a re lo ra nanyi'ti el wa?» ⁵⁷ Nya kare ə, kibo'gi læ njekujənyamosi kadikare'gi ki Parisi'gi uni ndu kadi re de madi oo lo ki Jeju in'ti ə, kadi el'de adi n'awi n'uwəi'ə.

12

Mari buki hu ki əti maji nja Jeju'ti
(Mat 26.6-13; Mrk 14.3-9; Luk 7.36-50)

¹ Ndo mehen kete non ra nanyi Paki'ti, Jeju aw Betani'ti ki Lajar si'ti. Lajar ki ndoki ad'a ində taa lo koy'ti. ² Lo kin'ti non, rai nyakuso ki to Jeju. Marti ə in nje kadi'de nyakuso, ningə Lajar in ki kare dann nje kisi ta nyakuso ki Jeju. ³ Mari un hu ki rai ki mann kagi ki bari'ə «nar»,

a rosi ngonn ku be, ur nja Jeju'ti, ningə go'ti, bər nja'a ki bisi do'ne. In hu «nar» doro'a ki gat'a in ngayn. Banyi'a taa me kəy. ⁴ Lo kin'ti, Judasi Isikariyoti ki in ki kare dann njendo'gi'ti lə Jeju, in ki a un do Jeju, el ene: ⁵ «Tado ri ə in ki law hu kin ndogi, taa'n nar ki lo kulə'ti ki ndo bu mutə be kaa in ki ra'n ki njendoo'gi el wa?» ⁶ Judasi elta kin be tado to ə ta lə njendoo'gi to ro'a el, nan tado in njeβogi. In ə βol nar in ji'ə'ti, adi isi βogi nar ki isi βuki me'ti nden nden. ⁷ Nan Jeju el ene: «Inyəi Mari keke! Nga ra nya kin be nginə'n ndoki kadi m'a m'aw'n βadi'ti. ⁸ Njendoo'gi a in sese ki ndo'gi, ndo'gi, nan m'in m'a m'in sese ki ndo'gi, ndo'gi el.»

De'gi doi tanan'ti kadi n'toli Lajar to

⁹ Bulə de'gi ki Juwipi'gi ngayn oyi kadi Jeju in Betani'ti, adi rei. Ningə rei tado lə Jeju par el, nan rei tado koo Lajar to ki Jeju ad'a ində taa lo koy'ti kakin to. ¹⁰ In be ə, kibo'gi lə njekujənyamosi kadikare'gi uni ndu'de kadi n'toli Lajar to, ¹¹ tado in ta li'ə ə ra adi Juwipi'gi ngayn inyəi'de ə uni me'de adi Jeju.

*Jeju ur me be'ti ki Jerujalem ki kosikurə
(Mat 21.1-11; Mrk 11.1-11; Luk 19.28-40)*

¹² Lo ti go'ti, bulə de'gi ki ngayn ki rei lo ra nanyi'ti Jerujalem, oyi kadi Jeju isi re me bebo'ti kin, ¹³ ə oyi baji tann'gi, ə tei taga gidi bebo'ti, awi tiləi kum'ə. Ningə lo kin'ti, uni ndu'de ki taa eli eyina: «Ojana! Njangi do in ki do Luwə'ti! Ningə kadi Luwə njangi do de ki re me to Burəbe'ti, kadi Luwə njangi do ngar lə

Isirayel'gi!» ¹⁴ Jeju ingə ngonn koro, ningə ala isi do'a'ti toki ndangi me makitu'ti lə Luwə eyina:

¹⁵ «In bol el, bebo *Siyon!
gon lo oo, ngar lə'i isi re,
isi do ngonn koro'ti*.»

¹⁶ Dəketə ba, njendo'gi li'ə gəri me nya'gi ki isi rai nya kin el, nan loki de'gi isi uləi toji do Jeju'ti nga a kadi me'de olo do'ti toki makitu lə Luwə elta li'ə kadi nya kin a ra nya do'a'ti be. Ningə in nya'a kaa ə ra nya do'a'ti kin.

¹⁷ De'gi ngayn ki ndəki in si'ə nan'ti loki ndəl Lajar ad'a te doḅadi'ti, dann njekoy'gi'ti, manyinaji li'ə. ¹⁸ Ningə in naji ki man lə'de kin ə ra adi bulə de'gi awi tiləi kum'ə, tado oyi kadi ra nyakoji ki əti bol ngayn kin. ¹⁹ Lo kin'ti, Parisi'gi elinan dann'de'ti eyina: «Oyi toki taga takum'se'ti ne kadi asi ra nya madi el; de'gi pəti buki nan ki go'ə'ti!»

Gireki'gi sangi kadi n'oyi Jeju

²⁰ Gireki'gi madi in dann de'gi'ti ki rei Jeru-jalem lo ra nanyi'ti kadi əsi məkəsi'de nanga non Luwə'ti. ²¹ Gireki'gi kakin rei ndəkba rə Pilipi'ti ki in de ki ngonn be'ti ki Betisayda ki Galile'ti, dəji'ə eyina: «Ji ndigi kadi j'oo Jeju.» ²² Ə Pilipi aw el Andire, nga a indəi rə'de nan'ti joo pəti ai eli Jeju. ²³ Jeju ilə'de'ti ene: «Ki ne kin ə, ndə asi kadi Luwə toji togi'm m'in Ngonn de ki taga nga. ²⁴ Ningə rəta, rəta, adi m'el'se, kandi koo ki kare ki əsi nanga kin re oy el ə, a to ki kar'ne ba par, a re oy to ə, a te ki kandi ko'gi ki rangi ngayn. ²⁵ De ki ndigi koo maji rə'ne, a il'ə ko,

* **12:15** 12.15 Jaka 9.9

nan de ki inyə ta koo maji rə'ne dɔnangi'ti ne, a ngəm rə'ne tado kaji ki biti ki non'ti. ²⁶ Kin ə re de madi ge ra kuləbər lə'm ə, maji kadi un go'm, nga ningə njekuləbər lə'm kin a in sə'm lo'ti ki m'a m'in'ti. De ki nje ra kuləbər lə'm, Bai Luwə a ɔsigonn'o.»

Jeju elta ki dɔ koy'ne'ti

²⁷ Jeju el ene: «Ki ne kin, ndil'm isi nanga el, eke ta ri ə kadi m'el wa? Kadi m'el m'ene: “Bai, aji'm ta dɔ kadi'ti ki ngan ki a re dɔ'm'ti kin wa?” Nga in tado dɔ kadi inbe kin ə m're'n biti m'te'n ne kin. ²⁸ Bai, toji adi de'gi gəri tɔbar lə'i.» Ningə ndu de ɔbar in ki dɔran'ti ene: «M'adi de'gi gəri tɔbar lə'm nga, nan m'a m'adi de gəri ɔay.» ²⁹ Bulə de'gi ki rai low'ə'ti non ə oyi ndu ta kin ki mbi'de eli eyina: «In ndi ə ndangi nya.» Ningə nje ki nungi eli eyina: «Malayka kare ə el'ə ta.» ³⁰ Ə Jeju el'de ene: «Ndu ta ki oyi kin te tado lə'm m'in el, nan te tado lə'se ingi. ³¹ Ki ne kin, in dɔkagilo ki kadi Luwə a gangi'n ta dɔ de'gi'ti ki dɔnangi'ti ne nga, in dɔkagilo ki kadi Luwə a uwə'n ngar ki isi ində togi'ne dɔ de'gi'ti ki dɔnangi'ti ne, il'ə gidi lo'ti kɔ nga. ³² Nga ningə m'in, ndɔ ki de'gi a uni m'in taa ngərangi ki dɔnangi'ti kin ə, m'a m'ndɔr de'gi pəti ki rɔ'm'ti.» ³³ Me ta'gi'ti kin, Jeju toji kadi gəri ke gorow ki bann ə a oy wa? ³⁴ Ə bulə de'gi eli'ə eyina: «J'ingəi me makitu ndukun'gi'ti lə'je toki Kirisiti ki in de ki Luwə mbət'ə, a isi biti ki non'ti um a oy el†, nga ra bann be ə in el ene: “Maji kadi a ɔəri Ngonn de taa dɔ kagidəsi'ti

† 12:34 12.34 Pa'gi 110; Ejay 9.6; Daniyel 7.14

wa?" Ə Ngonn de'ə inbe kin in nan dana wa?»
³⁵ Ningə Jeju el'de ene: «Kunji in dann'se'ti ne dɔkagilo nden bay. Ningə kadi njiyəi ki non'se'ti loki kunji isi unji dɔ'se'ti kin, kadi to lo ki diw ingə'se dɔ row'ti el. Tado de ki njiyə me lo ki diw'ti, gər loki isi awi'ti el. ³⁶ Dɔkagilo ki kunji in sese kin ə, uni me'se adi kunji, kadi to tɔli de'gi ki me kunji'ti.» Loki Jeju el'de ta be ningə, ɔti aw iyə rɔ'ne sanyi takum de'ti.

Juwipi'gi mbeti kunme'de kadi Jeju

³⁷ Jeju ra nyakoji'gi ki ɔti bol bol takum Juwipi'gi'ti kaa, uni me'de adi'ə el. ³⁸ In kin tolta ta ki njekeltakita Luwə'ti Ejay el ene:

«Burəbe, nan un me'ne dɔ ta'gi'ti ki osi mbi'de'ti kin wa?

In nan'gi ə Burəbe tɔji'de tɔgi'ne wa‡?»

³⁹ Ningə darɔ Ejay inbe tɔl ra non ɔr ginn nya ki asi kadi uni me'de el ene:

⁴⁰ «Luwə tɔ kum'de,

Kadi to oyi lo el,

Adi me'de ngan ngororo,

Kadi to gəri nya madi kare el,

Kadi to tɔli kum'de rɔ Luwə'ti el,

Nan to Luwə aji'de§.»

⁴¹ Ejay elta kin be tado kunji Jeju ki oo kete nu ə el'n ta dɔ'a'ti.

⁴² Nya kare, dann njekundo Juwipi'gi'ti inbe kin, ngayn'gi uni me'de adi Jeju, nan mbeti keli ki taga tado lə Parisi'gi ki kadi a tuwəi'de kɔ ginn kəykawnan'ti lə Juwipi'gi*. ⁴³ Oyi maji ngayn kadi de'gi yo ə piti'de utə kadi Luwə ta'a piti'de.

---

‡ **12:38** 12.38 Ejay 53.1 § **12:40** 12.40 Eja 6.9-10 * **12:42** 12.42 9.22

Ta ki ta Jeju'ti ə a gangi'n ta

⁴⁴ Jeju un ndu'ne ki taa ene: «De ki un me'ne ə, in m'in ə un me'ne adi'm el, nan in njekulə'm ə un me'ne ad'a, ⁴⁵ ningə de ki oo'm ə, oo njekulə'm tɔ. ⁴⁶ M'in, m'in kunji, ə m're dɔnangi'ti ne kadi de ki un me'ne adi'm ə, de'ə njiyə me lo ki diw'ti el. ⁴⁷ Kin ə re ta lə'm osi mbi de'ti, ə de'ə ra'n kulə el ə, in m'in ə m'gangi ta dɔ'a'ti el, tadɔ m're dɔnangi'ti ne kadi m'aji de'gi um kadi m'gangi ta dɔ de'ti el. ⁴⁸ De ki mbəti'm num, taa ta lə'm el num ə, aw ki njegangita dɔ'ne'ti nga. Ningə in nya'gi ki m'ndo de'gi inbe kin ə, a gangi ta dɔ'a'ti dɔboy ndɔ'ti. ⁴⁹ Toki rɔta'ti, m'elta ki dɔ rɔ'm el, nan in Bai ki njekulə'm ə adi'm ndu'gi ki kadi m'el num, m'ndo num. ⁵⁰ Nga ningə, m'gər kadi mbərkikində ki Luwə adi kin ə, in nje re ki kaji ki biti ki non'ti. Ta'gi ki m'el, m'el'de toki Bai el'm.»

13

Jeju togi nja njendo'gi lə'ne

¹ Kete non ra nanyi Paki'ti, Jeju gər kadi ndɔ re nga kadi to inyə dɔnangi ə aw rɔ Baw'ne'ti. Jeju ki ndigi nje yan'ne'gi ki dɔnangi'ti mayinu, ndigi'de biti kadi tɔlta'a. ² Jeju in ki njendo'gi lə'ne ta nyakusɔ lo sɔl'ɔ. Ningə dɔkagilo'ə'ti kin, Su ində mərta kulə Jeju ji njeban'gi'ti me Judasi'ti ki ngonn lə Simon Isikariyoti nga. ³ Jeju inbe ki dɔ'ne gər kadi Baw'ne Luwə ulə nya'gi pəti ji'ne'ti, ningə gər toki n'in rɔ'a'ti ə n're, adi n'ra n'təl n'aw rɔ'a'ti gogi. ⁴ Jeju ində taa ta nya kusɔ'ti, ɔr ku lə'ne ki ulə dɔ mad'a'ti, ə un ta

ku dɔɔ'n bɛdi'ne. ⁵ Go'ti, mbɛl mann me nya'ti, ə ilɛ rɔ'ne togi nja njendo'gi lɛ'ne, ə bɔr nja'de ki ta ku ki kete dɔɔ'n bɛdi'ne kakin. ⁶ Loki Jeju re te dɔ Simon Piyər'ti ə, Simon Piyər el'ə ene: «Burəbe, in ə kadi togi nja'm wa?» ⁷ Ə Jeju el'ə ene: «Nya ki m'nji m'ra kin, tanan'ti ne in gər el, nan a gər me'ə bay.» ⁸ Be kaa Piyər el Jeju ene: «Jagi, in a togi nja'm el.» Ə Jeju el'ə ene: «Kin ə re m'togi njay el ə, nya madi ki ore'je nan'ti sə'i goto.» ⁹ Ningə Piyər el ene: «Burəbe, re in be ə, togi nja'm par el, nan kadi togi ji'm'gi ki dɔ'm'gi tɔ.» ¹⁰ Ə Jeju el'ə ene: «De ki ndogi mann, aw ndoo togi nja'ne par, um rɔ'a'gi pəti el, tado ndəgi rɔ'a'gi ar njay. Nga ningə ingi, rɔ'se ar njay, nan in de'gi pəti ə rɔ'de ar, el bay tɔ.» ¹¹ Lo kin'ti, Jeju gər de ki njekulə'ne ji njeban'gi'ti, ə el'n ene: «In ingi pəti ə rɔ'se ar njay el.» ¹² Loki Jeju togi nja'de ginn'ə gangi ningə, un ku lə'ne ulə rɔ'ne'ti, ə təl aw isi ta nyakuso'ti gogi, ə el'de ene: «In gəri me nya ki m'ra sese kin wa? ¹³ Sii bari m'in Njendo de'gi, Burəbe ge, ningə in gorow'ə'ti, tado in m'inbe. ¹⁴ Nga ningə re m'in ki m'in Njendo de'gi, m'in Burəbe ge'ə m'togi nja'se ningə, ingi kaa maji kadi togi nja nan ki yo ge ki ne ge tɔ. ¹⁵ In nya ə m'oji'se, kadi ingi kaa ndaji, rai toki m'ra sese kin be tɔ. ¹⁶ Toki rɔta'ti, adi m'el'se, bər utə be'ne el, taa ngonn njekawkulə utə njekulə el tɔ. ¹⁷ Toki in gəri nga kin ə, rai kul'ə ə, rɔ'se a nəl'se ngayn. ¹⁸ In ingi pəti ə m'nji m'elta lə'se el; m'gər de'gi ki m'mbəti'de. Nga ningə, maji kadi ta ki makitu lə Luwə el kin ra nya. Makitu

el ene: “De ki isi so sə’m nya, tur gaji’ne ɔsi’m*.”
¹⁹ M’el’sə ta kin ngɔsine, kadi to ndɔki nya’a a ra nya ə, gəri toki m’in “M’in Nje kisi non.” ²⁰ Toki rɔta’ti, adi m’el’sə, de ki uwə de ki m’a m’ulə ki rɔ’ne’ti, in m’inbe ə uwə’m ki rɔ’ne’ti, ə de ki uwə’m ki rɔ’ne’ti, uwə njekulə’m ki rɔ’ne’ti tɔ.»

Jeju el toki Judasi a un dɔ’ne

(Mat 26.21-25; Mrk 14.18-21; Luk 22.21-23)

²¹ Go ta’gi’ti kin, ndil Jeju isi nanga el, adi ta te ta’a’ti ki taga ene: «Toki rɔta’ti, adi m’el’sə, de kare dann’sə’ti ne a ulə’m ji de’gi’ti.» ²² Lo kin’ti, njendo’gi li’ə gonyi kum nan, ningə dəji nan ke nan dana ə isi elta li’ə wa. ²³ Ki kare dann njendo’gi’ti, ki in de ki Jeju ndig’ə, isi kadi Jeju’ti ndəkba. ²⁴ Ə Simon Piyər ra nyakɔji el’n’ə kadi dəji Jeju ke isi elta lə nan dana inbe. ²⁵ Njendo kakin ɔy ki dɔ Jeju’ti see, ningə dəj’ə ene: «Burəbe, de’ə in nan wa?» ²⁶ Ə Jeju ilə’ti ene: «In de ki m’a m’ad’a mapa ki m’gangi, m’ulə me tanyi’ti kin.» Ningə Jeju gangi mapa ulə me tanyi’ti, adi Judasi ngonn lə Simon Isikariyoti. ²⁷ Loki Judasi taa mapa kakin taa par ə, *Satan ur me’ə’ti. Ə Jeju el’ə ene: «Nya ki to me’i’ti kadi ra kakin, ra kalangi!» ²⁸ Dann de’gi’ti ki si si’ə ta nyakusɔ’ti kin, de ki kadi gər ke tado ri ə el’ə ta kin be wa goto. ²⁹ Toki Judasi in’n nje koti bɔl nar kakin, ngayn’gi oyi toki Jeju dəj’ə kadi aw ndogi nya ki kadi n’rai nanyi Paki, eke kadi aw adi nya madi njendoo’gi wa be. ³⁰ Judasi taa mapa ki Jeju ad’a kakin taa par ə te taga. Dɔ kad’a’ti kin, lo ndul nga. ³¹ Loki Judasi te ə,

* **13:18** 13.18 Pa 41.10

Jeju el ene: «Ki ngɔsine kin, de'gi ulæi toji dɔ'm'ti m'in Ngonn de, ningə m'in Ngonn de m'a m'adi de'gi ulæi toji dɔ Luwə'ti tɔ. ³² Kin ə re m'a m'adi de'gi ulæi toji dɔ Luwə'ti ə, Luwə inbe ki dɔ'ne a adi de'gi ulæi toji dɔ'm'ti m'in Ngonn de tɔ. Nga ningə in nya ki a ra nya ngɔsine. ³³ Ngann'm'gi, m'in sese ne, nan'ti dɔkagilo ki nden be par. A sangi m'in, ningə toki m'el'n Juwipi'gi, m'el'se bone tɔ toki: "Lo ki m'a m'aw'ti, a asi kadi awi'ti el." ³⁴ M'adi'se mbærkikində ki sigi ki in ta kadi in ndiginan dann'se'ti ki yo ge ki ne ge. Maji kadi in ndiginan dann'se'ti ki yo ge ki ne ge toki m'in m'ndigi'n'se kin be tɔ. ³⁵ Kin ə re in ndiginan dann'se'ti ki yo ge ki ne ge ə, de'gi pəti a gəri toki in njendo'gi lə'm.»

Jeju el toki Piyər a manji ta gər'ne

(Mat 26.33-35; Mrk 14.29-31; Luk 22.31-34)

³⁶ Simon Piyər dəji Jeju ene: «Burəbe, a aw ra wa?» Ə Jeju el'ə ene: «Lo ki m'a m'aw'ti, a asi kadi un go'm ki ngɔsine'ti kin el, nan a un go'm bay.» ³⁷ Ningə Piyər ilə Jeju'ti ene: «Burəbe, tado ri ə m'a m'asi kadi m'un go'i ki ngɔsine'ti kin el wa? M'nji dɔ nja'm'ti kadi m'adi rɔ'm kɔ tado lə'i!» ³⁸ Lo kin'ti, Jeju ilə Piyər'ti ene: «Adi in isi dɔ nja'i'ti kadi adi rɔ'i kɔ tado lə'm inbe ta? Toki rɔta'ti, adi m'el'i, kunə kunjə non el bay ə, a manji ta nja mutə ene in gəri'm el.»

14

Jeju in row ki kaw ki rɔ Luwə'ti

¹ Jeju el njendo'gi lə'ne ene: «Maji kadi me'se bol el, uni me'se adi Luwə, ə uni me'se adi'm'in

2 Me be'ti læ Bai, kəy'gi in ngayn non. Kin ə re in nya ki rōta'ti el ə, re m'a m'el'se, tado m'nji m'aw kadi m'ra go lo tado læ'se. 3 Loki m'aw, ə m'ra go lo ginn'ə gangi ningə, m'a m'təl to m're kadi m'oy'se, m'aw sese rō'm'ti, kadi to lo ki m'in'ti, ingi kaa in'ti tō. 4 In, gəri row ki kaw lo'ti ki m'nji m'aw'ti.» 5 Lo kin'ti, Tomasi el Jeju ene: «Burəbe, ji gər lo ki isi awi'ti el tō, ə ra bann be ə j'a ji gər row ki kaw'ti wa?» 6 Ə Jeju el'ə ene: «M'in row, m'in rōta, m'in kisikidōtaa. Row ki rangi ki kadi de asi kaw'n rō Bai Luwə'ti goto. 7 Re in gəri m'in ə, a in gəri Bai tō. Nga ningə, toki ji ra'n ne inbe kin, in gəri'ə num, oyi'ə num tō.» 8 Ningə Pilipi el Jeju ene: «Burəbe, tōji'je Baw'je Luwə adi j'oo'ə par ə, inbe kin asi'je naki.» 9 Ə Jeju el'ə ene: «Pilipi, in mayinu ba ə m'in sese ne kin kaa in gəri'm'in el bay wa? De ki oo'm ə, oo Bai Luwə tō. Nga ra bann be ə el ene: "Tōji'je Baw'je Luwə adi j'oo'ə wa?" 10 Oo to ta ki rōta'ti el kadi m'in m'nji me Bai'ti, ə Bai isi me'm'ti wa? Ta'gi ki m'nji m'el'se kin, in m'inbe ki dō rō'm ə m'nji m'el el; in Bai ki isi me'm'ti ə isi ra kulə'gi læ'ne. 11 Uni me'se adi'm'in toki m'in m'nji me Bai'ti, ə Bai isi me'm'ti tō kin. A re uni me'se adi'm'in dō ta'gi'ti ki m'nji m'el el ə, kulə ra'gi læ Luwə ki oyi ki kum'se kin yo ə, uni me'se nden. 12 Toki rōta'ti, adi m'el'se, de ki un me'ne ə, in kaa a ra nya'gi ki m'nji m'ra'de kin tō. A ra nya'gi ki əti bol ngayn bay, tado m'in m'nji m'aw rō Bai'ti. 13 Nga ningə, nya'gi pəti ki dəji me tō'm'ti ə, m'a m'ra m'adi'se, kadi m'in Ngonn, m'ra m'adi de'gi uləi tōji dō Bai Luwə'ti. 14 Kin ə re dəji nya madi

me to'm'ti ə, m'a m'ra m'adi'se.»

Jeju un ndu'ne kadi n'a n'ulə ki Ndil Luwə

¹⁵ Jeju ilə ta ki rangi do'ti bay ene: «Kin ə re in ndigi m'in ə, a təli ro'se go mbərkikində'gi'ti lə'm ə uwəi njarara. ¹⁶ Ningə m'in, m'a m'dəji Bai Luwə kadi ulə ki Njera sese ki rangi, ki a isi sese biti ki non'ti. ¹⁷ In ə in Ndil ki njera nya ki ro'ta'ti, ki de'gi ki donangi'ti ne asi kadi taai'ə me de'ti el, tado oyi'ə el, taa gəri'ə el to, nan ingi, in gəri'ə, tado isi kadi'se'ti ne, taa a isi me'se'ti to. ¹⁸ M'a m'inyə'se ki kar'se to ngann hal'gi be el, nan m'a m'təl kadi m're ro'se'ti. ¹⁹ Nanyi ngayn el kadi de'gi ki donangi'ti ne a oyi m'in el ratata, nan ingi, a oyi m'in, tado m'nji ki do'm taa, taa ingi kaa a sii ki do'se taa to. ²⁰ Ndo'a'ti kin ə, a oyi kadi m'in me Bai'ti, ningə ingi, in me'm'ti, ə m'in, m'in me'se'ti to. ²¹ De ki njendigi'm, in de ki ngəm go mbərkikində'gi lə'm maji num, təl ro'ne go'ti num. Bai a ndigi de ki njendigi'm, ningə m'in kaa m'a m'ndig'ə to, taa m'a m'toj'ə ro'm ki taga kadi gəri'm to.» ²² Judi (ki Judasi Isikariyoti el) el Jeju ene: «Burəbe, ra bann be j'in par ə a toji'je ro'i ki taga kadi ji gəri, um a toji ro'i ki taga kadi ndəgi de'gi ki donangi'ti ne kin gəri nu el wa?» ²³ Jeju il'ə'ti ene: «De ki ndigi'm ə, a ngəm go ta'gi lə'm. Bai a ndig'ə, ningə j'in ki Bai Luwə joo pəti j'a ji re ro'a'ti, j'a j'ində be nan'ti si'ə. ²⁴ De ki ndigi'm el, təl ro'ne go ta'gi'ti lə'm el. Ta'gi ki isi te ta'm'ti ə isi oyi kin, in ta'gi ki m'inbe m'el ki do'm el, nan in ta'gi ki in ro Bai'ti ki njekulə'm. ²⁵ M'el'se ta'gi kin dəkagilo ki m'in sese nan'ti ne bay kin.

²⁶ Njera sese, Ndil Luwə ki Bai a ulə'n adi'se me to'm'ti kin, a ndo'se nya'gi pəti, taa a olo me'se do nya'gi'ti pəti ki m'el'se to. ²⁷ M'inyə lapiya m'adi'se, m'adi'se lapiya lə'm. Ningə m'in m'adi'se toki de'gi ki donangi'ti ne adi'se el. Adi me'se osi nanga, in boli el. ²⁸ Oyi te ta'm'ti m'el m'ene: "M'a m'aw, ə m'a m'təl m're rə'se'ti". Ningə kin ə re in ndigi m'in ə, a rai ronel do kaw'ti ki m'nji m'aw rə Bai'ti, tado in, in kibo utə'm. ²⁹ M'el'se ta kin ngosine, kete taa kadi nya'gi rai nya, kadi to loki a rai nya ə, uni me'se adi'ə. ³⁰ M'a m'ingə kagilo kadi m'el'se ta ki ne'ti kin el nga, tado, ngar ki isi ində togi'ne do de'gi'ti ki donangi'ti ne, re. Ningə in aw ki togi madi do'm'ti el, ³¹ nan a ingə tarow kadi ra adi de'gi gəri toki m'ndigi Bai, ə m'ra nya'gi toki Bai dəji'm kadi m'ra. Indəi taa lo kin'ti adi j'awi.»

15

Jeju in kagi nju ki rəta'ti

¹ Jeju el ene: «M'in, m'in kagi nju ki rəta'ti, ningə Bai in nje ra kulə me ndoɔ nju'ti to. ² Baji nju ki in rə'm'ti, ə andi el ə, Bai a tugə kə, nan in ki andi maji ə, a tugə ngann baji'ə'gi ki majel kə kadi andi ki kete do mad'a'ti. ³ Ningə in nyando ki m'ndo'se, ra adi in de'gi ki ari njay nga. ⁴ Ə re uwəi rə'se rə'm'ti ngan ə, m'in m'a m'uwə'se rə'm'ti ngan to. Nga ningə, to ki kaa ki baji kagi a asi kadi andi ki kanji kagi el kakin ə, ingi kaa a asi kadi rai nya madi ki kanji kadi uwəi rə'se rə'm'ti, el to. ⁵ M'in kagi nju, ə in baji'm'gi to. De ki uwə rə'ne rə'm'ti ngan, ə

m'in m'uwə rɔ'm'ti tɔ ə, a ra nya'gi ki maji maji ngayn, tado a asi kadi rai nya madi ki maji ki dorɔ'se el. ⁶ De ki uwə rɔ'ne ngan rɔ'm'ti el, a iləi'ə kɔ gidi lo'ti to baji kagi be. Baji kagi'gi ki tuti, a kəri'de kadi buki'de por'ɔ kadi onyi por kɔ. ⁷ Kin ə re uwəi rɔ'se rɔ'm'ti ngan, ə ta lə'm isi me'se tɔ ə, dəji nya ki in ndigi ə a ingəi. ⁸ Nya ki a rai kadi de'gi uləi toji dɔ Luwə'ti ki taga, in ta kadi rai kulə'gi ki maji, maji, ki donan'ti, donan'ti num, kadi toji toki in njendo'gi lə'm ki rɔta'ti num tɔ. ⁹ Toki Bai ndigi'm nga, m'in m'ndigi'se nga be tɔ. Nga ningə, maji kadi rai dɔ nja'se'ti, me ndigi'ti ki m'ndigi'se. ¹⁰ Kin ə re təli rɔ'se go mbərkikində'gi'ti lə'm ə, a rai dɔ nja'se'ti, me ndigi'ti ki m'ndigi'se, toki m'təl'n rɔ'm go mbərkikində'gi'ti lə Bai Luwə, ə m'ra'n dɔ nja'm'ti, me ndigi'ti ki in ndigi'm kin be tɔ.

¹¹ «M'el'se ta'gi kin be kadi rɔnel ki me'm'ti in rɔnel lə'se tɔ, ningə kadi rɔnel lə'se in rɔnel ki asi nan rerere. ¹² Mbərkikində lə'm ə to kin: In ndiginan ki yo ge ki ne ge dann'se'ti, toki m'ndigi'n'se kin be tɔ. ¹³ Kin ə re de un rɔ'ne ilə kɔ tado lə madi'ne'gi ə, nya madi ki rangi ki kadi a ra, toji'n ndiginan ki utə in kin goto nga. ¹⁴ Kin ə re rai nya ki m'dəji'se kadi rai ə, in madi'm'gi. ¹⁵ M'bar'se njekuləbər'gi el ratata, tado njekuləbər gər nya ki be'ə isi ra el. Nga ningə m'in, m'bar'se madi'm'gi, tado m'adi ingi gəri nya'gi pəti ki m'ingə rɔ Bai Luwə'ti. ¹⁶ In ingi ə mbəti m'in el, nan in m'in ə m'mbəti'se. Ningə, m'adi'se kulə kadi rai, rai kulə'gi ki maji maji, ki a to ratata. Ningə lo kin'ti, Bai a adi'se nya'gi pəti ki dəji'ə me tɔ'm'ti. ¹⁷ Nya kare ki

m'dəji'se, in ta kadi in ndiginan ki yo ge ki ne ge dann'se'ti.»

De'gi ki donangi'ti ne, me'de majel ki Jeju in ki njendo'gi læ'ne

¹⁸ Jeju el bay ene: «Kin ə re de'gi ki donangi'ti ne əsi'se ta ə, kadi in gəri toki in m'in ə əsi m'in ta kete non'se'ti. ¹⁹ Nga ningə, kin re in uwəi ki de'gi ki donangi'ti ne ə, re de'gi ki donangi'ti ne a ndigi'se; nan ki ne kin, in uwəi se'de el, tado m'mbəti'se, m'te sese kə dann'de'ti. Ningə in tado kin ə, əsi'se ta. ²⁰ Ə adi me'se olo do ta'ti ki m'el'se kete m'ene: “Bər utə bə'ne el” kin. Kin ə re adi m'in kon ə, a adi'se kon tə, a re təli rə'de go ta'ti læ'm ə, a təli rə'de go ta'ti læ'se tə. ²¹ Ki ne kin, a adi'se kon tado læ'm, tado gəri de ki njekulə'm el. ²² Kin ə re m're el, re m'el'de ta el ə, re de a tudə majel'gi læ'de do'de'ti el; nan ki ne kin, lo kadi a eli eyina: “Gər ə ji gər el,” kadi de inyə'n go majel'gi læ'de kə goto. ²³ De ki me'ə majel sə'm ə, me'ə majel ki Bai Luwə tə. ²⁴ Kin ə re m'ra kulə madi ki de madi ki rangi ra nja kare el, dann'de'ti el ə, re de a tudə majel'gi læ'de do'de'ti el; nan ki ne kin, oyi kulə ra'm'gi ki kum'de. Be kaa, me'de majel sə'm num, majel ki Bai num. ²⁵ Ningə, in nya ki ra nya be kadi ta ki ndangi me makitu Ndukun'ti læ Luwə ene: “Me'de majel sə'm kare be par*”, kin ra nya.

²⁶ «Njera sese ki m'a m'ulə si'ə ki tə Bai Luwə, a re. Ningə in ə in Ndil ki nje kel nya'gi ki rəta'ti do Luwə'ti, ki a in rə Luwə'ti. In ə a mannaji

---

* 15:25 15.25 Pag 35.19, 69.5

dɔ'm'ti. ²⁷ Nga ningə, ingi kaa a manyinaji lə'm to, tado in sə'm nan'ti lo kulə ngirə nya'gi'ti nu.»

16

¹ «M'el'se ta'gi kin kete be pəti kadi to inyəi ta kunme lə'se el. ² De'gi a tuwəi'se kɔ ginn kəykawnan'gi'ti lə Juwipi'gi. Ningə ndo'gi a rei inbe bay ki kadi nje ki a toli'se, a eli me'de'ti eyina in kulə lə Luwə ə nyi n'isi n'rai. ³ A rai be, tado gəri Bai el num, gəri m'in el num. ⁴ Nga ningə, m'el'se ta'gi kin be kete, kadi to ndo ki nya'gi a rai nya ə, me'se olo dɔ'ti toki ndoki m'el'se. M'el'se ta'gi kin lo kulə ngirə'ti nu el, tado m'in sese nan'ti ne.

Kuləra Ndil Luwə

⁵ «Ki ngosine kin, m'nji m'aw ki rɔ nje kulə'm'ti, nan de kare dann'se'ti ki kadi dəji'm ene: "Si aw ra wa kaa," goto. ⁶ Me'se ur mad'a tado ta'gi ki m'el'se. ⁷ Nga ningə, in ta ki rɔta'ti ə m'el'se: maji ngayn tado lə'se kadi m'aw, tado re m'aw el ə, de ki Njera sese ki maji kadi a re kin, a re el. A re m'aw to ə, m'a m'ulə si'ə m'adi'se. ⁸ Ə loki a re ə, a ra kadi de'gi ki donangi'ti ne gəri toki ndəmi ojido nyara ki majel, ki nyara ki dana, ki takigangi. ⁹ Kadi gəri toki ndəmi ojido majel ki ra, tado mbeti kun me'de kadi'm. ¹⁰ Kadi gəri toki ndəmi ojido nyara ki dana tado m'nji m'aw rɔ Bai'ti, ningə ingi a oyi m'in gogi el ratata. ¹¹ Kadi gəri toki ndəmi ojido takigangi, tado gangi ta do ngar'ti ki isi ində togi'ne do de'gi'ti ki donangi'ti ne nga.

¹² «M'aw ki ta'gi ngayn bay kadi m'el'se, nan ki ngosine kin, a aldo'se. ¹³ Nga ningə, dokagilo

ki Ndil ki nje koji nya'gi ki rɔta'ti a re ə, a ra kadi in gəri nya'gi pəti ki rɔta'ti. A elta ki tɔ'ne inbe el, nan a el nya'gi pəti ki ingə rɔ Luwə'ti, ningə a ilə'se mbər nya'gi ki a rai nya lo ti'ti tɔ. ¹⁴ In tɔji tɔbar lə'm ki taga, tado in ta'gi lə'm, ə a ilə'se mbər'ə. ¹⁵ Nya'gi pəti ki in yan Bai, in yan'm tɔ. In tado kin ə, m'el'n m'ene in ta'gi lə'm, ə Ndil a ilə'se mbər'ə.»

Me kon təl rɔnel

¹⁶ Jeju el ene: «Nanyi dɔkagilo nden ba kadi a oyi m'in el, ningə dɔkagilo nden go'ti ə, a təli oyi m'in gogi.» ¹⁷ Ə njendo'gi madi elinan dann'de'ti eyina: «Ta ki el'je ene: “Nanyi dɔkagilo nden ba kadi a oyi m'in el, ningə dɔkagilo nden go'ti ə, a təli oyi m'in gogi,” kin me'ə nan ri wa? Taa elta ki kare bay ene: “Tado m'nji m'aw rɔ Bai'ti.” ¹⁸ Ə “dɔkagilo nden” ki elta'a kin me'ə nan ri tɔ wa? Ji gər me ta ki ge kel'je kin el!» ¹⁹ Loki Jeju gər kadi njendo'gi li'ə isi sangi kadi dəji'ə ta ə, el'de ene: «Sii dəji nan ta dann'se'ti ɔjido ta ki m'el'se m'ene: “Nanyi dɔkagilo nden ba kadi a oyi m'in el, ningə dɔkagilo nden go'ti ə, a təli oyi m'in gogi,” kin. ²⁰ Nga ningə, toki rɔta'ti, adi m'el'se: A nonyi ge, a ndingəi ndoo ge, nan de'gi ki dɔnangi'ti ne a rai rɔnel. Me kon a ra'se, nan me kon lə'se kin a təl rɔnel. ²¹ Loki dene aw to oji ngonn ə, in me kon'ti, tado dɔkagilo kon li'ə re, nan loki ngonn te rɔ'a'ti nga ningə, me'ə oy dɔ kon'ti, tado rɔnel de ki oj'o il'ə dɔnangi'ti. ²² Ningə, ingi kaa, ki ngɔsine kin, in me kon'ti, nan m'a m'təl m'oo'se, kadi rɔnel a rosi me'se, ningə in rɔnel ki de a ɔr me'se'ti gogi

el. ²³ Ndo'a'ti kin, a dɔji m'in ta dɔ nya madi'ti el nga. Ningə, toki rɔta'ti, adi m'el'se, Bai a adi'se nya'gi pəti ki dɔji'ə me tɔ'm'ti. ²⁴ Biti bone kaa, dɔji nya madi me tɔ'm'ti el bay. Dɔji ə a ingəi, kadi rɔnel lə'se asi nan rerere.

Jeju tətɪ rɔ de'gi ki dɔnangi'ti ne

²⁵ «M'el'se ta'gi kin me kujita'ti, nan ndɔ'gi a rei non kadi m'a m'el'se ta me kujita'ti el nga, nan m'a m'el'se ta ki dɔ Bai Luwə'ti taga wangi. ²⁶ In dɔ ndɔ'a'ti kin, a dɔji nya Bai me tɔ'm'ti, ningə m'a m'el'se el, toki m'nji m'elta ki Bai tado lə'se, ²⁷ tado Bai Luwə ə inbe ndigi'se. Luwə ndigi'se, tado in ndigi m'in, taa uni me'se adi toki m'ində rɔ'a'ti ə m're tɔ. ²⁸ M'ində rɔ Bai'ti ə m're dɔnangi'ti ne, ningə ki ngosine kin, m'a m'inyə dɔnangi ə m'təl m'aw rɔ Bai'ti gogi.» ²⁹ Ə njendo'gi li'ə eli eyina: «Oo, ki ne kin, nyi in el'je ta taga wangi um me kujita'ti el nga kin. ³⁰ Ningə ki ngosine kin, ji gər kadi in gər nya'gi pəti, taa ta'gi ki to me de'ti bay, kadi to de dɔji kaa in gər kete. Lo kin'ti, j'uni me'je toki in rɔ Luwə'ti.» ³¹ Ə Jeju ilə'de'ti ene: «Uni me'se adi m'in nga wa? ³² Oyi, dɔ kadi isi re, ningə ki ne kin, re te ne nga ki kadi de'gi a sananyi'se ki lo kare kare. A inyəi m'in ki kar'm, nan m'in ki kar'm el, tado Bai Luwə in sə'm nan'ti ne. ³³ M'el'se ta'gi kin pəti be, kadi lapiya in me'se'ti, me kində rɔ nan'ti sə'm. A ingəi kon dɔnangi'ti ne, nan kadi uwəi tɔgi'se ba, tado m'təti rɔ nje tɔgi'gi ki dɔnangi'ti ne nga.»

17

Jeju elta ki Luwə tado lə'ne inbe num, tado lə njendo'gi lə'ne num

¹ Go ta'ti ki Jeju el kin ə, un kum'ne ki taa dōran'ti, ningə el ene: «Bai, dōkad'a re nga. Tōji tōbar lə'm, m'in Ngonn'i ki taga adi de'gi gəri, kadi to m'in Ngonn'i, m'tōji tōbar lə'i ki taga madi de'gi gəri tō. ² In, adi'm tōgi dō de'gi'ti pəti, kadi to m'adi nje ki inyə'de ji'm'ti, si ki dō'de taa biti ki non'ti. ³ Kisikidōtaa biti ki non'ti, in ta kadi de gəri, in ki in ki kar'i ba ə in Luwə ki rōta'ti kin num, kadi gər Jeju Kirisiti ki in de ki ulə kin num. ⁴ M'tōji tōbar lə'i m'adi de'gi ki dōnangi'ti ne pəti gəri, ningə kulə ki adi'm kadi m'ra kaa m'tōl ta'a maji tō. ⁵ Ki ngōsine kin, Bai, m'dəj'i kadi adi m'ingə kōsikurə takum'i'ti toki ndōki adi'm kete non kində dōran'ti, ki dōnangi'ti kin.

⁶ «M'a m'adi de'gi ki o'y'de dann madi'de'gi'ti ki dōnangi'ti ne, adi'm kin gəri'nu. In de'gi lə'i, ə inyə'de me ji'm'ti, ningə təli rō'de maji go ta'ti lə'i. ⁷ Ki ngōsine kin, gəri kadi nya'gi pəti ki adi'm, in rō'i'ti. ⁸ Tado m'adi'de ta'gi ki adi'm'de, ningə taai. Loki taai ə, gəri kadi m'ində rō'i'ti, adi uni me'de toki in in ə ulə'm. ⁹ Ningə in tado lə'de ə m'el sə'i ta. M'el sə'i ta tado lə de'gi ki dōnangi'ti ne el, nan tado lə nje ki inyə'de me ji'm'ti, tado nje ki inyə'de me ji'm'ti kin in de'gi lə'i. ¹⁰ Ningə nya'gi pəti ki in yan'm, in yan'i, ə nya'gi pəti ki in yan'i, in yan'm tō. Nga ningə, ingi, tōji tōbar lə'm ki taga adi de'gi oyi. ¹¹ M'in, m'a m'in dōnangi'ti ne el nga, m'nji m'aw ki rō'i'ti, nan in ki dōnangi'ti ne

bay. Be ə, Bai Luwə ki nje kar njay, m'dəj'i kadi ində kum'i go'de'ti maji. Ində kum'i go'de'ti ki togi lə'i, ki in togi ki adi'm m'ra'n kulə kin, kadi to in kareba toki j'in sə'i j'in kareba kin be to. ¹² Dəkagilo ki m'in se'de, m'ində kum go'de'ti maji ki togi lə'i ki adi'm. M'dow bagi'm do'de'ti, adi de kare kaa nanyi kə el. De ə, in in ki maji kadi a tujj kadi to ta ki ndangi me makitu'ti lə Luwə təl'n ta'ne kakin par*. ¹³ Nga ningə, ki ngəsine kin, m'nji m'aw ki rə'i'ti, ə m'elta kin be toki m'in'n se'de dənangi'ti ne bay kin, kadi to inbe'gi ingəi rənel ki me'm'ti, ki in rənel ki asi nan rerere kin. ¹⁴ M'adi'de ta lə'i ningə, de'gi ki dənangi'ti ne əsi'de ta tado k'in ki in de'gi ki dənangi'ti ne el, toki m'in m'in'n de ki dənangi'ti ne el kin be to. ¹⁵ Nga ningə, m'dəj'i kadi əy'de kə dənangi'ti ne el, nan kadi əsi Su ngərəngi do'de'ti. ¹⁶ In de'gi ki dənangi'ti ne el, toki m'in m'in'n de ki dənangi'ti ne el kin be to. ¹⁷ Maji kadi un'de ki ta ki rəta'ti, ində taa dangi to de'gi lə'i. Ta lə'i in ta ki rəta'ti. ¹⁸ Ningə, m'in kaa, m'ulə'de dənangi'ti, toki ulə'm dənangi'ti kakin be to. ¹⁹ M'inbe, m'un rə'm m'ində ta dangi to de lə'i tado lə'de, kadi to ingi kaa, in ki kində ta dangi me ta ki rəta'ti to de'gi lə'i to.

Jeju elta ki Luwə tado lə de'gi pəti ki a uni me'de

²⁰ «M'el sə'i ta tado lə nje ki m'ulə'de kin par el, nan tado lə de'gi pəti ki a uni me'de adi'm'in, ki gorow lə ta ki a te ta nje'gi'ti ki m'ulə'de. ²¹ M'dəj'i kadi pəti, təli de'gi ki kare, toki in Bai,

---

* 17:12 17.12 Pag 41.10

ində rɔ'i nan'ti sə'm, ə m'in m'ində rɔ'm nan'ti sə'i kin be. Kadi ingi kaa indəi rɔ'de nan'ti se'je tɔ, kadi to de'gi ki dɔnangi'ti ne uni me'de adi toki in in ə ulə'm. ²² M'in m'adi'de kɔsikurə ki taa, kadi to in de'gi ki kare, toki j'in sə'i j'in'n de'gi ki kare kin be tɔ. ²³ M'in m'ində rɔ'm nan'ti se'de, ningə in, ində rɔ'i nan'ti sə'm tɔ; ə lo kin'ti, a asi kadi in de'gi ki kareba ki rɔta'ti, kadi de'gi ki dɔnangi'ti ne gəri toki in in ə ulə'm num, in ndigi'de toki in ndigi'm be num tɔ. ²⁴ Oyo, Bai, nje ki adi'm'de kin, m'ndigi ngayn kadi in sə'm nan'ti, lo'ti ki m'a m'in'ti, kadi oyi kɔsikurə ki m'aw'n, kɔsikurə ki in taa. M'el m'ene taa kɔsikurə, tado in ndigi'm kete non kində dɔran'ti ki dɔnangi. ²⁵ Bai ki njera nya ki dana, de'gi ki dɔnangi'ti ne gəri nu el, nan m'in m'gər'i, taa nje ki adi'm'de kaa gəri toki in in ə ulə'm tɔ. ²⁶ M'a m'adi gəri'nu, ningə m'a m'adi gəri'nu ki kete bay, kadi to kɔ ndigi ki in ndigi'm kin to me'de'ti num, kadi m'inbe m'in nan'ti se'de num tɔ.»

18

Kuwə Jeju

(Mat 26.47-56; Mrk 14.43-50; Luk 22.47-53)

¹ Go ta'ti ki Jeju el ki Luwə kin ningə, ɔti ki njendo'gi lə'ne, ali dɔ lo, awi dow ngonn mann'ti madi ki bari'ə Sedron. Low'ə'ti kin, lo ndɔɔ ki de man kagi'gi'ti to non, ə uri me'ti. ² Judasi ki njekundɔ Jeju, gər lo kin maji, tado in lo ki Jeju in ki njendo'gi lə'ne isi rei'ti taa taa. ³ In be ə, Judasi un dɔ kuti njerɔ'gi lə nje konbe ki Rɔm, aw se'de low'ə'ti kakin. Taa kibo'gi lə njekujənyamosi kadikare'gi ki Parisi'gi, uləi

njengəm takəy lə Luwə adi in se'de non tɔ. De'gi kigo Judasi'ti kin oti kiyəɔ'gi ki lambi'gi ki por ngəl'gi. ⁴ Lo kin'ti, Jeju ki gər nya pəti ki a re dɔ'a'ti, ɔti ki rɔ'de'ti, dəji'de ene: «Sii sangi nan wa?» ⁵ Ningə ingi iləi'ə'ti eyina: «J'isi ji sangi Jeju ki Najareti'ti.» Ə Jeju el'de ene: «In m'inbe ə m'ra am.» Judasi inbe ki njekulə Jeju kakin ji'de'ti kaa ra se'de non tɔ. ⁶ Loki Jeju el'de ene: «In m'inbe ə m'ra am» kin ə, gadi gogi, ningə tei tosi. ⁷ Jeju təl dəji'de bay ene: «Sii sangi nan wa?» Ningə ingi iləi'ə'ti eyina: «J'isi ji sangi Jeju ki Najareti'ti.» ⁸ Ə Jeju el'de ene: «M'el'se m'ene, in m'inbe ə m'ra am. Ə re in m'in ə isi sangi m'in ə, inyəi ndəgi de'gi kam adi awi.» ⁹ To be kadi ta ki te ta Jeju'ti ki rɔ Baw'a Luwə'ti ene: «Nje ki adi'm'de, de kare kaa nanyi kɔ el» kin, toltə'ne. ¹⁰ Simon Piyər ɔr kiyəɔ ki ulə saw'a'ti rɔ'ne'ti, tugə'n mbi paja lə kibo lə njekujənyamosi kadikare'gi. Tugə mbi'ə ki dɔjikɔl'ɔ'ti batɪ gangi. Tɔ paja kakin nan Malkusi. ¹¹ Ə Jeju el Piyər ene: «Ulə kiyə lə'i saw'a'ti gogi! Oo kadi m'a m'anyi kɔpi kon ki Bai adi'm kin el wa?»

Jeju ra non Hann'ti

(Mat 26.57-58; Mrk 14.53-54; Luk 22.54)

¹² Kutɪ njerɔ'gi lə nje konbe ki Rəm, nan'ti ki njekundɔ'de num, ki njengəm ta Kəy lə Luwə ki Juwipi'gi uləi'de kakin num, uwəi Jeju dɔi'ə.

¹³ Dɔ kete, awi si'ə be lə Hann* ki in məm Kayipi. Kayipi ə in kibo lə njekujənyamosi kadikare'gi bal'a'ti kin. ¹⁴ Nga ningə in darɔ Kayipi inbe kin ə in nje kel Juwipi kene: «In soti ngayn tado lə'se kadi ba kal de kare oy tado lə ginn bulə de'gi†.»

Piyər manji ta

(Mat 26.69-70; Mrk 14.66-68; Luk 22.55-57)

¹⁵ Simon Piyər in ki njendo kare ki dann njendo'gi'ti lə Jeju, uni go Jeju. Njendo kare ki in ki Piyər kakin gər ki kibo lə njekujənyamosi kadikare'gi, adi ur nati kəy'ti lə kibo lə njekujənyamosi kadikare'gi, nan'ti ki Jeju ki uri si'ə kəy. ¹⁶ Piyər ə isi yan'ne taga, ndəkba takəy'ti. Lo kin'ti, njendo ki kibo lə njekujənyamosi kadikare'gi gər'ə kakin, te taga, elta ki dene ki njengəm takəy, ə go'ti, dene inyə Piyər ad'a ur kəy. ¹⁷ Dene ki njengəm takəy kakin el Piyər ene: «In kaa in dann njendo'gi'ti lə dingəm kin tɔ el wa?» Ə Piyər ilə'ti ene: «Jagi, m'in se'de el.» ¹⁸ Kul on, adi nje ra kulə'gi ki njengəm ta lo'gi, iləi por ra nduwi. Piyər kaa ra se'de ta por'ti kakin non, a nduw se'de tɔ.

Hann dəji ta Jeju

¹⁹ *Kibo lə njekujənyamosi kadikare'gi dəji ta Jeju dɔ njendo'gi'ti li'ə ki dɔ nyando'ti li'ə ki isi ndo de'gi. ²⁰ Ə Jeju ilə'ti ene: «M'elta de'gi taga wangi, taa ki ndo'gi, ndo'gi, m'nji m'ndo

---

* **18:13** 18.13 Hann kaa ndəki in kibo lə njekujənyamosi kadikare'gi tɔ ki bal ki 6 te 15'ti go Kirisiti'ti. Go'ti gogi kaa, Juwipi'gi buki'ə'ti to kibo lə njekujənyamosi kadikare'gi inbe kakin balə'ti. Lo takigangi'ti lə Juwipi'gi ə, in ə de'gi oyi ta li'ə ngayn. † **18:14** 18.14 Jan 11.49

nya de'gi ginn kəykawnan'gi'ti lə Juwipi'gi num, ginn Kəy'ti lə Luwə num, ki in lo'gi ki dɔ Juwipi'gi pəti isi ɔsi nan'ti. Nya madi ki m'el lo kiyə'ti goto. ²¹ Nga ra bann ə dəji'm ta bay wa? Dəji ta nje ki isi oyi m'in lo kelta'ti kin oyi, gəri ta ki m'nji m'el'de maji ngayn.» ²² Dɔ ta'ti kin, njengəm ta lo kare ki ra se'de non, ində koti Jeju, ə el'ə ene: «Adi in be ə kadi tur'n ta adi kibo lə njekujənyamosi kadikare'gi'ti wa?» ²³ Ə Jeju ilə'ti ene: «Kin ə re ta ki m'el kin, majel ə, oji maj'a el adi'm m'oo, a re m'el maji tɔ ə, ra bann be ə ində'm wa?» ²⁴ Lo kin'ti, Hann adi awi ki Jeju ki dɔ ki dɔi'ə kin be be lə Kayipi, ki in kibo lə njekujənyamosi kadikare'gi.

Piyər təl manji bay toki n'gər Jeju el

(Mat 26.71-75; Mrk 14.69-72; Luk 22.58-62)

²⁵ Piyər isi ta por'ti non, isi nduw por, ə eli'ə eyina: «Man, in kaa in dann njendo'gi'ti li'ə tɔ el wa?» Nan Piyər manji ene: «Jagi, m'in se'de el.» ²⁶ Ki kare dann njerakulə'gi'ti lə kibo lə njekujənyamosi kadikare'gi ki in noji dingəm ki Piyər tugə mbi'ə gangi, el Piyər ene: «De ki m'oo'ə si'ə, lo ndɔɔ'ti ki me kagi'gi'ti kin, in in el ə in nan?» ²⁷ Nan Piyər manji inbe bay. Ningə tanan'ti non, kunə kunjə non.

Jeju ra non Pilati'ti

(Mat 27.1-2, 11-14; Mrk 15.1-5; Luk 23.1-5)

²⁸ Loki in ki Jeju be lə Kayipi ə, awi si'ə kəy'ti ki boi lə nje konbe ki Rəm'ti. In sin ba bay. Ningə njekundo Juwipi'gi mbeti kur me kəy ki boi'ti, kadi to n'təli ki njen, takum Luwə'ti, kadi to n'usɔi nya lo ra nanyi Paki'ti. ²⁹ In tado kin ə,

*Pilati te ingə'de taga, ningə dəji'de ene: «In ri ə səki dingəm kam wa?» ³⁰ Ningə, ingi iləi'ə'ti eyina: «Kin ə re in de ki njera nya ki majel el ə, re j'a ji re si'ə, j'ulə ji'i'ti el.» ³¹ Ə Pilati el'de ene: «Inbe'gi, taai'ə, awi gangi ta dɔ'a'ti kigo ndukun'gi'ti lə'se, in Juwipi'gi.» Nan eli Pilati eyina: «J'in, de adi'je tarow ki kadi ji gangi'n ta koy dɔ de'ti el.» ³² In be ə, ta ki Jeju inbe el kadi tɔji'n napar koy ki n'a n'oy kin tɔlta'ne. ³³ Pilati təl ur me kəy'ti ki boi, ɓar Jeju, ningə dəj'ə ene: «In ngar lə Juwipi'gi wa?» ³⁴ Ə Jeju ilə'ti ene: «Inbe ki dɔi ə elta kin be eke de'gi ki rangi ə eli'nu ta kin ɔjido'm wa?» ³⁵ Ningə Pilati el Jeju ene: «M'in ki oo'm kin m'in Juwipi wa? In de'gi ki ginn ɓe'ti lə'i inbe num, kibo'gi lə njekujənyamosi kadikare'gi num, ə rei uləi'nu ji'm'ti! Nga ningə m'dəj'i ke in ri inbe ə in ra wa?» ³⁶ Ə Jeju el'ə ene: «M'in ngar ki dɔnangi'ti ne el, re m'in ngar ki dɔnangi'ti ne ə, re de'gi ki go'm'ti, a rɔ'i dɔ'm'ti kadi de ulə'm ji njekundo Juwipi'gi'ti el; nan k'in ə m'in ngar ki dɔnangi'ti ne el.» ³⁷ Ningə Pilati dəj'ə ene: «Adi in ngar ta?» Ningə Jeju el'ə ene: «In ta ki in ə te tai ene m'in ngar. M'in, oji m'in, ningə m're dɔnangi'ti ne kadi m'man naji dɔ nya ki rɔta'ti. Nga ningə, de ki in me nya ki rɔta'ti, təl rɔ'ne go ta'ti lə'm.» ³⁸ Lo kin'ti, Pilati dəj'ə ene: «In ri ə in nya ki rɔta'ti wa?»

Gangi ta koy dɔ Jeju'ti

(Mat 27.15-31; Mrk 15.6-20; Luk 23.13-25)

Go ta'ti ki Pilati dəji kin ə, təl te taga rɔ Juwipi'gi'ti el'de ene: «M'ingə ta madi kare ki

kadi m'gangi'n ta do de'ti kin el. ³⁹ Nga ningə, kigo jibəl ra'a'ti ki isi rai kete, kete, ə dokagilo ra nanyi Paki ə, m'inyə dangay kare taa m'adi'se kin, in ndigi do'ti kadi m'inyə ngar lə Juwipi'gi taa madi'se wa?» ⁴⁰ Nan ingi, uni ndu'de ki taa eli eyina: «Jagi, in el, in Barabasi ə ji ndigi kadi inyə taa.» Barabasi ki elita li'ə kin, in baw kaya.

19

¹ Pilati adi ndu'ne njerɔ'gi kadi awi ki Jeju, ningə kadi indəi'ə ki ndəy hawlay. ² Njerɔ'gi oji jɔgi konn, uləi do'a'ti, ningə uləi ku ngal ki kər njir njir rɔ'a'ti tɔ. ³ Ɔti rei rɔ'a'ti, ningə eli'ə eyina: «Lapiya, ngar lə Juwipi'gi!» Ningə buki ji'de kɔt'ɔ'ti, indəi'ə. ⁴ Nja kare bay, Pilati te rɔ bulə de'gi'ti el'de ene: «Maji, m'a m're si'ə taga rɔ'se'ti ne, kadi in gəri toki m'ingə ta madi kare ki kadi m'gangi'n ta do'a'ti el.» ⁵ Lo kin'ti non be, Jeju te taga ki jɔgi kon do'ne'ti num, ki ku ngal ki kər njir njir rɔ'ne'ti num. Ningə Pilati el'de ene: «Dingəm kaa nyi ra am!» ⁶ Nan loki, kibo'gi lə njekujənyamosi kadikare'gi ki njengəm ta lo'gi lə Juwipi'gi, oyi'ə ə, uləi bilə eli eyina: «In bər'ə kagidəsi'ti! in bər'ə kagidəsi'ti!» Ə Pilati el'de ene: «Inbe'gi, in taai'ə, awi in bəri'ə kagidəsi'ti, tado m'in, m'ingə ta madi ki asi kadi m'gangi'n ta koy do'a'ti el.» ⁷ Ningə Juwipi'gi eli Pilati eyina: «J'aw ki ndukun kare non, ə kigo ndukun'ti kakin, in de ki sow do koy, tado el ene n'in Ngonn lə Luwə*.» ⁸ Loki Pilati oo ta kin ə, ad'a bol ki do mad'a'ti bay,

* 19:7 19.7 Lebitiki 24.16

9 ə təl ur me kəy'ti ki boi, ningə dəji Jeju ene: «In, in ra wa?» 10 Nan Jeju ilə ta'ti el. Ə Pilati el Jeju ene: «M'in ə m'dəj'i ta ə iləm'ti el wa? In gər kadi m'aw ki tōgi kadi m'ge ə m'inyə'i taa num, m'ge ə m'bər'i kagidəsi'ti num, eke in gər el wa?» 11 Jeju ilə'ti ene: «Kin ə re in tōgi ki Luwə inbe ə adi dōran'ti nu kin el ə, aw ki tōgi madi kare dōm'ti el. Ningə in tado kin ə, de ki njekuləm ji'i'ti, majel li'ə in ngayn utə yan'i.» 12 Də ta'ti inbe kin ə, Pilati sangi kadi n'inyə Jeju, nan Juwipi'gi uri kəl, ə eli'ə eyina: «Kin ə re inyə taa ə, in madi Sejar ki in ngar kibo kin el. De ki ene n'in ngar ə, de'ə kin in nje ta lə Sejar.» 13 Loki Pilati oo ta kin ə, adi awi ki Jeju taga, ningə inbe isi dō kumbər ngar'ti, lo'ti ki bəri'ə Gaji mbal'gi ki kində nanga, ki ta Ebirə ene «Gabata». 14 In ndo ki kadi lo ti par ə in kulə ngirə ra nanyi Paki, ningə in kadi ki jam dō be'ti be. Ə Pilati el Juwipi'gi ene: «Oyi ngar lə'se.» 15 Nan uni ndu'de ki taa eli eyina: «Kadi oy kəl! Kadi oy kəl! Bər'ə kagidəsi'ti!» Ə Pilati el'de ene: «Kadi to m'bər ngar lə'se kagidəsi'ti wa?» Ningə kibo'gi lə njekujənyamosi kadikare'gi eli eyina: «De oo ngar lə'je ki rangi el, ngar lə'je in Sejar par.» 16 Lo kin'ti, Pilati ulə Jeju ji'de'ti kadi bəri'ə kagidəsi'ti. Njerc'gi uwəi Jeju awi si'ə.

De'gi bəri Jeju kagidəsi'ti

(Mat 27.32-44; Mrk 15.21-32; Luk 23.26-43)

Njerc'gi uwəi Jeju awi si'ə. 17 Inbe oti kagidəsi lə'ne, te'n gidi bebo'ti ki taga, kadi awi'n lo'ti ki to to «Ka dō de», ki ta Ebirə ene «Golgota.» 18 In low'ə'ti kin ə njerc'gi bəri Jeju'ti, kagidəsi'ti.

Bəri de'gi joo kagidəsi'ti si'ə, ki kare dojikol'ot'i, ə ki kare dojjigəl'ət'i to, ningə inbe ra dana.

¹⁹ Pilati adi rai ngon bar, ndangi nya me'ti, indəi taa do kagidəsi ki Jeju ra'ti. Nya ki ndangi me'ti nan: «Jeju ki Najareti'ti, ngar lə Juwipi'gi.» ²⁰ Loki bəri Jeju'ti, kagidəsi'ti kakin in ndəkba ki bebo, adi Juwipi'gi ngayn tudəi nya ki ndangi kin. Ndangi ki ta Ebirə num, ki ta Laten num, taa ki ta Gireki num to. ²¹ Ə kibo'gi lə njekujənyamosi kadikare'gi eli Pilati eyina: «Nya kin, maji kadi re a ndangi “ngar lə Juwipi'gi” be el, nan re a ndangi “dingəm kam el ene n'in ngar lə Juwipi'gi” taa in gorow'ət'i.»

²² Nan Pilati el'de ene: «Nya ki m'ndangi ningə, ndang'a kaa m'ndangi kin.» ²³ Loki njerə'gi bəri Jeju kagidəsi'ti ginn'ə gangi ningə, ɔyi ku'gi li'ə, kanyi ginn sɔ, sɔw do'de kare kare. Ningə nanyi ku ngal ki de ur el, nan oji tanan'ti be par, ində taa re nanga. ²⁴ Ə njerə'gi elinan eyina: «Adi ji tili ku ngal kin el, nan adi ji tugəi kiri mbara do'ti j'oyi ke nan ə a in yan'a wa.» Ningə in nya ki a to be kadi ta ki ndangi me makitu'ti lə Luwə eyina: «Kanyinan ku'gi li'ə,

Ningə tugəi kiri mbara do ku ngal'ti li'ə to» kin toltə'ne†.

Ningə in nya'a kaa nyi njerə'gi rai kin.

²⁵ Kon Jeju in ki ngonkon'ne ki dene num, Mari ki ne Kilewopasi num, taa Mari ki Magidala num rai non, ndəkba kadi kagidəsi'ti ki bəri Jeju'ti. ²⁶ Loki Jeju oo kon'ne, ə oo njendo ki Jeju ndig'ə, ra gəd'ət'i ə, el kon'ne ene: «Dene, oo ngonni'ə ra am.» ²⁷ Ningə go'ti, el njendo kakin

† 19:24 19.24 Pag 22.19

ene: «Oo kon'i ə ra am.» Ningə, ndo'a'ti non, njendo kakin aw ki kon Jeju ro'ne'ti.

Koy Jeju

(Mat 27.45-56; Mrk 15.33-41; Luk 23.44-49)

²⁸ Go nya'gi'ti kin, Jeju gər kadi ginn nya'gi pəti gangi nga ə, elta kin kadi tołta ta ki ndangi me makitu'ti lə Luwə ene: «Kundə ra'm‡.» ²⁹ Ngoo ki yiwi kandi nju ki masi rosi isi non, ə njerə'gi nduyi nya ki to hem hem me yiwi nju'ti ki masi kakin, uləi ta kagi'ti ki bari'ə ijopi, ə uləi ta Jeju'ti. ³⁰ Ə loki Jeju njuw yiwi kandi nju ki masi kakin ningə, el ene: «Ginn nya'gi pəti gangi nga», ə ulə do'ne nanga, ningə kon li'ə te.

Njerə kare əsi kadi Jeju

³¹ In ndo ki kadi lo ti do'ti ə, in ndo kərkon. In ndo kərkon ki to ta dangi, ə, kadi to ninn'gi rai do kagidəsi'ti ba ndo kərkon'ti el§, Juwipi'gi awi dəji Pilati kadi adi budi nja'de, ə əri'de do kagidəsi'ti. ³² Lo kin'ti, njerə'gi awi budi nja de ki dokte num, in ki nja joo num, ki bəri'de do kagidəsi'ti nan'ti ki Jeju. ³³ Loki rei tei do Jeju'ti ə, oyi kadi in oy nga, adi budi nja'a el. ³⁴ Ningə njerə kare ə əsi kad'a ki ningə, ə tanan'ti non, mosi ki mann tei ta do ningə'ti kakin. ³⁵ De ki ər go nya'gi kin, oo ki kum'ne, ningə mannaji li'ə in ki rəta'ti, taa inbe gər kadi in ta ki rəta'ti ə n'el to, kadi to ingi kaa uni me'se to*. ³⁶ Toki rəta'ti, nya'gi kin rai nya be kadi to ta ki ndangi me makitu'ti lə Luwə eyina: «Singə kare kaa de

---

‡ 19:28 19.28 Pa'gi 69.22 § 19:31 19.31 Ndukun ki nja joo
21.22-23 * 19:35 19.35 Jan 20.31

a tėti el†», kin tolta'ne. ³⁷ Taa ndangi ta ki rangi bay me makitu'ti læ Luwə eyina «A gonyi lo ki rō de'ti ki ɔsi kad'a ki ningə‡.»

Uləi Jeju be ninn'ti

(Mat 27.57-61; Mrk 15.42-47; Luk 23.50-56)

³⁸ Go nya'gi'ti kin, Jisepi ki in de ki Arimate'ti, aw dəji tarow Pilati kadi n'or ninn Jeju. Jisepi in njendo læ Jeju ki ra rō'ne lo kiyə'ti, tado bol Juwipi'gi. Pilati ad'a tarow, adi Jisepi aw ɔr ninn Jeju. ³⁹ Nikodem ki ndoki aw ingə Jeju kondɔ kakin kaa, aw ki nduji kagi'gi ki ətə maji joo tado kɔy rō ninn'ti. Nduji kagi'gi ki bari'de mir in ki alowəsi, poləi'de nan'ti asi kiləw dɔmutə be. ⁴⁰ De'gi ki joo kin, uni ninn Jeju, doloi ki ta ku len. Lo dole'ti, buki nduji kagi ki ətə maji səm'ti nden, nden, taa doloi, kigo kuji ra'a'ti læ Juwipi'gi ki isi rai ki ninn'gi læ'de bay taa uləi be'ti. ⁴¹ Lo ki bəri Jeju'ti, kagidəsi'ti kakin, lo to non me kagi'gi'ti, ningə me lo'ti kakin, be ki to sigi, ki de ilə ninn'ti el bay to'ti non kadi mbal'ti. ⁴² Nga ningə, toki kaa ki lo ti ə a in ndɔ kɔrkon læ Juwipi'gi, uləi Jeju me be'ti kakin, tado in ndəkba kad'a'ti.

20

Jeju ində taa lo koy'ti

(Mat 28.1-10; Mrk 16.1-8; Luk 24.1-12)

¹ Ndɔ Dɔmasi ki ginn lo, loki lo to piti piti ba bay, Mari ki Magidala isi aw dɔbadi'ti ningə, oo mbal ki uti ta be ninn kakin, de uwə ɔr. ² Ə Mari anyi ngodi, aw ingə Piyər in ki njendo kare

† 19:36 19.36 Tekitaga 12.46; Pa'gi 34.21 ‡ 19:37 19.37 Jkr 12.10

ki Jeju ndig'ə, el'de ene: «Uwəi Burəbe ori'ə badi'ti, ningə ji gər lo ki iləi'ə'ti el.» ³ Piyər in ki njendo ki kare kakin tei, isi awi ki dɔbadi'ti. ⁴ Anyinan ngodi joo pəti, nan njendo ki kare kakin anyi ngodi utə Piyər, adi aw te dɔbadi'ti kete non'a'ti. ⁵ Loki aw te, ilə kəti'ne, gon lo ningə, oo ta ku'gi ki doloi ninn ə rai, nan ur me be ninn'ti el. ⁶ Piyər ki in go'ə'ti, in yan'ne non re ə, ur me be'ti, oo ta ku'gi ki doloi ninn ə rai, ⁷ taa oo ta ku ki uləi jam dɔ Jeju'ti tɔ ə to. Ta ku'ə kin to nan'ti ki ingi ki doloi ninn kin el, nan de bir adi to yan'ne dangi. ⁸ Go'ti, njendo ki kare ki re kete kakin, ur me be'ti tɔ, adi oo nya'gi ki kum'ne num, un me'ne kadi in nya ki rɔta'ti num tɔ. ⁹ Nga ningə, biti te low'ə'ti kin kaa, tujə'de'ti kadi Jeju a ində taa dann nje koy'gi'ti el bay, toki Makitu lə Luwə el'n ta'a kete kin*. ¹⁰ In be ə, njendo'gi ki joo, təli iləi dɔ'de awi be.

*Jeju tɔji rɔ'ne Mari ki Magidala
(Mrk 16.9-11)*

¹¹ Loki njendo'gi awi, Mari ra taga, kadi badi'ti ndəkba, ra non. Loki ra non, ilə kəti'ne gon'n lo be ninn'ti ə, ¹² oo malayka'gi joo ki ɔyi ku ki nda, ə ki lo'ti ki kete iləi ninn Jeju'ti. Ki kare isi tor'o'ti, kaw ki dɔ'a'ti, ə in ki nungi isi kaw ki nja'a'ti tɔ. ¹³ *Malayka'gi dəji'ə eyina: «Dene, ra bann ə ra non wa?» Ə Mari ilə'de'ti ene: «Ori Burəbe lə'm, ningə m'gər lo ki iləi'ə'ti el.» ¹⁴ Loki elta be ningə, ilə rəti ə, oo Jeju, nan gər kadi in Jeju el. ¹⁵ Ə Jeju dəj'ə ene: «Dene, ra bann ə ra non wa? Si sangi nan wa?» Ningə Mari

* 20:9 20.9 Pa'gi 16.10

oo ene in nje ra kulə me ndoo'ti ki to non kakin wa, adi el'ə ene: «Be'm, re in in ə ɔr'ɔ ə, ɔji'm lo ki ilə'ti, adi m'aw m'un'ə.» ¹⁶ Jeju bar'a: «Mari!» Ə Mari yəti rɔ'ne ki rɔ'a'ti, un ndu'ne ki taa, el'ə ene: «Rabuni!» ki ta Ebirə, ki kər me'ə nan «Njendo de'gi!» ¹⁷ Lo kin'ti, Jeju el'ə ene: «Ɔdi rɔ'm el, tado m'aw dɔran'ti rɔ Bai'ti el bay. Nga ningə, ki ngosine kin ə, aw rɔ ngannkon'm'gi'ti, el'de toki m'aw rɔ Bai'ti ki in Baw'se tɔ kin, m'aw rɔ Luwə'ti lə'm ki in Luwə lə'se tɔ kin.» ¹⁸ Ə Mari ki Magidala aw ingə njendo'gi el'de ene: «M'oo Burəbe ki kum'm!» Ningə el'de ta'gi ki Jeju el'ə kakin adi'de oyi.

Jeju tɔji rɔ'ne njendo'gi

(Mat 28.16-20; Mrk 16.14-18; Luk 24.36-49)

¹⁹ Ndo Dɔmasi'ti inbe non losɔl'ɔ, njendo'gi kawinan me kəy'ti madi, ningə uti takəy mbuki do'de'ti, tado boli njekundo Juwipi'gi. Ə Jeju re, ra taa dann'de'ti, el'de ene: «M'dəji kadi lapiya in sese!» ²⁰ Ningə lo kin'ti, tɔji'de tor do ki ji'ne'ti ge, kadi'ne'ti ge adi'de oyi. Rɔ njendo'gi nəl'de ngayn, loki oyi Burəbe. ²¹ Jeju təl el'de bay ene: «M'dəji kadi lapiya in sese! Nga ningə, toki Bai ulə'm, m'in kaa m'ulə'se tɔ.» ²² Ningə go ta'gi'ti kin, Jeju to kon lə'ne do njendo'gi'ti, ə el'de ene: «Tai Ndil Luwə me'se'ti. ²³ De'gi ki a inyəi go majel'gi lə'de kɔ, Luwə a inyə go majel'gi lə'de kɔ tɔ, ə nje ki a mbeti k'inyə go majel'gi lə'de kɔ, Luwə a tudə majel'gi lə'de do'de'ti ba tɔ.»

Jeju in ki Tomasi

²⁴ Loki Jeju re rɔ njendo'gi'ti kin, Tomasi ki bari'ə Ndungə, ki in ki kare dann njendo'gi'ti

in se'de low'ə'ti el. ²⁵ Ə ndəgi njendo'gi eli'ə eyina: «J'oo Burəbe ki kum'je.» Nan Tomasi el'de ene: «Kin ə m'oo tor do poynti ki bəri ji'ə kin el num, m'ulə ngonn ji'm tor poynti'ti kin el num, taa m'ulə ji'm m'odi'n tor do ningə ki ɔsi kad'a kin el num ə, m'a m'un me'm el jagi.» ²⁶ Ndo jijoo go'ti, njendo'gi təli ingəi nan me kəy'ti bay, ningə in kin Tomasi in se'de nga. Uti takəy mbuki do'de'ti, ə Jeju re, ra taa dann'de'ti, el'de ene: «M'dəji kadi lapiya in sese!» ²⁷ Ningə el Tomasi ene: «Tomasi, ulə ngonn ji'i lo kin'ti, ə gon ji'm'gi kin oo, taa ulə ji'i ɔdi'n tor do ningə ki kadi'm'ti kin oo to. Ononyi kadi tadi, maji kadi un me'i.» ²⁸ Lo kin'ti non, Tomasi el Jeju ene: «Burəbe lə'm! Luwə lə'm!» ²⁹ Ə Jeju el'ə ene: «In koo ki oo'm ki kum'i ne kin ə adi un me'i. Ningə adi m'el'i m'adi in gər toki nje ronel'gi ə in de'gi ki uni me'de ki kanji koo nya ki kum'de†.»

Ginn ndangi makitu kin

³⁰ Jeju ra nyakoji'gi ki rangi ngayn inbe bay takum njendo'gi'ti lə'ne, ki in ki ndangi me makitu'ti kin el. ³¹ Nan ingi kin, in ki ndangi'de be kadi uni me'se toki Jeju in Kirisiti ki in De ki Luwə mbət'ə, in Ngonn lə Luwə. Ningə loki uni me'se ə a ingəi kaji ki biti ki non'ti ki ta kul'ə.

21

Jeju toji rə'ne njendo'gi siri ta ba'ti ki Tiberiyadi
(Luk 5.1-11)

¹ Go'ti gogi, Jeju təl te ingə njendo'gi bay ta ba'ti ki Tiberiyadi. Row ki te ngə'n'de ə to kin: ² Ndo madi, Simon Piyər num, Tomasi ki bari'ə Ndungə num, Nataniyel num ki in de'gi ki Kana'ti ki Galile tɔ, ngann'gi lə Jebede ki joo tɔ, njendo'gi lə Jeju ki rangi in joo tɔ sii nan'ti. ³ Ə Simon Piyər el'de ene: «M'a m'aw ba kadi m'ndon kanji'gi.» Ningə ndəgə'gi eli'ə eyina: «J'in kaa j'a j'aw sə'i tɔ.» Ningə tei, ali me to'ti awi, nan kondɔ'a'ti kin, ngonn kanji kare kaa uwəi el. ⁴ Loki lo ti, Jeju re ra ta ba'ti non, nan njendo'gi gəri toki in Jeju el. ⁵ Ə Jeju el'de ene: «Ngann'gi, uwəi kanji nden el wa?» Ningə iləi'ə'ti eyina: «Jagi, ngonn kanji kare kaa j'uwə el.» ⁶ Ningə, Jeju el'de ene: «Iləi bandi dow tokibo'ti, ki dojikol'se'ti kin, ə a uwəi kanji'gi.» Ə loki iləi bandi ə, bandi ɔy kanji kɔy ki asi kadi ndɔri tei taga el. ⁷ Lo kin'ti, njendo ki Jeju ndig'ə el Piyər ene: «In Burəbe.» Ə loki ta ki el ene: «In Burəbe», kin osi mbi Piyər'ti taa par ə, Piyər ulə ku lə'ne rɔ'ne'ti, tado kete ra ki rɔ'ne kare, ningə osi me mann'ti. ⁸ Lo ki rai'ti kin, in sanyi el ki ngangı ba, awi asi kulə buy kare be par, adi ndəgi njendo'gi awi ki to nden nden ki ngangı ba'ti, ndɔri bandi ki kanji rosi kakin go'de'ti. ⁹ Loki uri nanga ningə, oyi por ki de ulə kanji'ti, taa mapa kaa to non tɔ. ¹⁰ Jeju el'de ene: «Rei ki kanji'gi ki uwəi'de kakin ne adi j'oo.» ¹¹ Ə Simon Piyər al me to'ti, ndɔr bandi ki kanji rosi kakin nanga. In kanji'gi ki boi boi inbe ə in bu ki do mi gidə in mutə (153). Kor'de inbe ki əti bol kin ə, bandi gangı el. ¹² Jeju el'de ene: «Rei soi nya.» Nga ningə, de kare dann njendo'gi'ti ki

kadi dɔ̄ji Jeju ene: «In nan wa?» goto, tado gəri maji kadi in Burəbe. ¹³ Jeju ɔ̄ti ro'de'ti, un mapa adi'de, ningə adi'de kanji ɔ̄. ¹⁴ Loki Jeju ində taa dann njekoy'gi'ti kin, in te ki nja mutə nga a te ki ro njendo'gi'ti lə'ne kin.

Jeju in ki Piyər

¹⁵ Go nya kuso'ti, Jeju dɔ̄ji Simon Piyər ene: «Simon ki ngonn Jonasi, in ndigi'm utə nje'gi sii kin wa?» Ə Simon ilə'ti ene: «Oyo, Burəbe, in gər kadi m'ndigi.» Ningə Jeju el'ə ene: «Ul ngann bati'gi'ti lə'm.» ¹⁶ Jeju təl dɔ̄ji Simon bay ki nja joo ene: «Simon ki ngonn Jonasi, in ndigi'm wa?» Ə Simon il'ə'ti ene: «Oyo, Burəbe, in gər kadi m'ndig'i.» Ningə Jeju el'ə ene: «Ul bati'gi'ti lə'm.» ¹⁷ Jeju təl dɔ̄ji Simon bay ki nja mutə ene: «Simon ki ngonn Jonasi, in ndigi'm wa?» Ningə lo kin'ti, me Piyər tujɔ̄ dɔ̄ təl'ti ki Jeju təl dɔ̄j'ə bay ki nja mutə ene: «In ndigi'm wa?» kin, adi ilə'ti ene: «Burəbe, in gər nya'gi pəti, in gər kadi m'ndig'i.» Ningə Jeju el'ə ene: «Ul bati'gi'ti lə'm. ¹⁸ Nga ningə, toki rɔ̄ta'ti, adi m'el'i: dɔ̄kagilo basa'i'ti, inbe dɔ̄ɔ ndar bəd'i'ti, ə aw loki me'i ndigi, nan dɔ̄kagilo ki a bugə ə, a ɔ̄y ji'i taa kadi de ki rangi ə a dɔ̄ɔ ndar bəd'i'ti, ə aw sə'i lo'ti ki me'i ndigi el.» ¹⁹ Ta'gi kin Jeju el be kadi toji'n gorow koy ki Piyər a oy kadi ulə'n toji dɔ̄ Luwə'ti. Go'ti, Jeju el'ə ene: «Un go'm.»

Njendo ki Jeju ndig'ə

²⁰ Piyər ilə rəti gogi ningə, oo njendo ki Jeju ndig'ə, in ki ndoki, lo nyakuso'ti, ndunə ro'ne ki dɔ̄ Jeju'ti, dɔ̄j'ə ene: «Burəbe, nan ə a uləi ji de'gi'ti wa?» kakin. ²¹ Loki Piyər oo'ə ə, dɔ̄ji Jeju

ene: «Burəbe, ə in kam, in ri ə a ra'a wa?» ²² Ə Jeju el Piyər ene: «Kin ə re m'ndig'i kadi isi ki dɔ'ne taa biti kadi to m'təl m're m'ingə'n'ə kaa, in kin ta lə'i goto'ti. In, ta lə'i in ta kadi un go'm par.» ²³ Ta kin sanan dann ngannkon'gi'ti toki njendo kam a oy el. Nan ki rɔta'ti, kadi Jeju el Piyər ene: «A oy el» kin, el'ə be el. Ta ki el'ə ə, el'ə ene: «Kin ə re m'ndig'i kadi isi ki dɔ'ne taa biti kadi to m'təl m're m'ingə'n'ə kaa, in kin ta lə'i goto'ti.»

²⁴ In darɔ njendo'ə inbe kin ə mannaji dɔ nya'gi'ti kin, ndangi'de me makitu'ti kin. Nga ningə ji gər kadi mannaji li'ə in ta ki rɔta'ti.

²⁵ Jeju ra nya'gi ki rangi ngayn inbe bay. Re de ene n'ində ta'ne inbe nəm n'ndangi'n'de pəti me makitu'gi'ti ə, m'mər kadi dɔnangi inbe kin pəti kaa, makitu'gi kin a uwə.

lxxxi

Ta lə Luwə Kunmindɪ ki Sigi
New Testament in Gor

copyright © 2014 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Gor

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-17

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source
files dated 29 Jan 2022

2c67456e-bce1-5ef4-9c95-47d2d9335aa4